

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Autorská kniha inspirovaná pedagogikou Marie Montessori

The authorial book inspired by the Maria Montessori pedagogy

Vypracoval: Helena Pavlovcová
Vedoucí práce: doc. Lenka Vilhelmová, ak. mal.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 2. května 2014

Helena Pavlovcová

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala doc. Lence Vilhelmové, ak. mal., za její cenné rady, připomínky a odborné vedení. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině za pomoc a podporu při vzniku práce i celém studiu a všem, kteří mě podporovali při dokončení.

Děkuji

Anotace:

Helena Pavlovcová, bakalářská práce *Autorská kniha inspirovaná pedagogikou Marie Montessori*. Teoretická část bakalářské práce vychází z poznatků Marie Montessori a zkoumá podstatu její pedagogiky, principy a myšlenky v přístupu ke vzdělávání dítěte. Praktická část je inspirována myšlenkami Marie Montessori, která bude sloužit k vytvoření autorské knihy.

Klíčová slova: metoda Montessori, Marie Montessori, autorská kniha

Cíl: vytvoření knihy, seznámení s metodou Montessori

Abstrakt:

Helena Pavlovcová, bachelor thesis *The authorial book inspired by the Maria Montessori pedagogy*. The theoretical part of the bachelor thesis is based on the knowledge of Maria Montessori and looks into the basis of her pedagogy, principles and thoughts in approach to the education of children. The practical part concerns the thoughts of Maria Montessori and serves for the purpose of creation the authorial book.

Key words: Montessori method, Maria Montessori, authorial book

Aim: to create the book, to get acquainted with the Montessori method

Obsah

ÚVOD	- 6 -
I. TEORETICKÁ ČÁST	- 8 -
1. ALTERNATIVNÍ ŠKOLY	- 9 -
1.1 Důvody změn vzdělávacího systému a vzniku alternativních škol.....	- 9 -
1.1.1 Vznik a vývoj alternativních škol ve světě	- 10 -
1.1.2 Vznik a vývoj alternativních škol v ČR.....	- 11 -
1.2 Charakteristika	- 12 -
2 PEDAGOGIKA MARIE MONTESSORI	- 13 -
2.1 Život Marie Montessori.....	- 13 -
2.1.1 Podstata pedagogiky	- 15 -
2.2 Principy a pojmy	- 18 -
2.2.1 Absorbující mysl.....	- 18 -
2.2.2 Senzitivní fáze.....	- 19 -
2.2.3 Polarizace pozornosti	- 21 -
2.2.4 Podnětné prostředí	- 22 -
2.2.5 Role pedagoga.....	- 23 -
2.2.6 Pomoz mi, abych to dokázal sám.....	- 25 -
2.2.7 Práce s chybou	- 25 -
2.2.8 Práce s pochvalou	- 25 -
2.2.9 Kosmická výchova.....	- 26 -
3 METODA MONTESSORI PRO RŮZNÁ VĚKOVÁ OBDOBÍ	- 27 -
3.1 Předškolní věk 3-6 let, „Dej mi čas“	- 27 -
3.2 Primární stupeň ZŠ 7-12 let, „Pomoz mi, abych to dokázal sám“	- 28 -
3.3 Sekundární stupeň ZŠ 12-18 let, „Děti Země“	- 29 -
4 POMŮCKY – MATERIÁL MARIE MONTESSORI	- 30 -
4.1 Praktická cvičení	- 30 -
4.2 Pohybová cvičení	- 31 -
4.3 Smyslový materiál a smyslová cvičení Marie Montessori.....	- 32 -
4.3.1 Zásady při předvádění postupu	- 33 -
4.4 Didaktický materiál.....	- 33 -
5 MONTESSORI A KLASICKÁ ŠKOLA	- 35 -
5.1 Srovnávání Montessori školy a školy klasické	- 35 -

6	MONTESSORI V ČR A VE SVĚTĚ.....	- 36 -
II.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	- 39 -
7	IDEA ZÁMĚRU PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	- 40 -
8	ÚKOLY A REALIZACE.....	- 40 -
8.1	Co je to Ferroflex	- 41 -
8.2	Geometrické tvary.....	- 41 -
8.3	Ilustrace	- 42 -
8.4	Úkoly.....	- 42 -
	ZÁVĚR	- 43 -
9	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	- 45 -
9.1	Tištěné informační zdroje	- 45 -
9.2	Internetové informační zdroje	- 45 -
10	TEXTOVÁ PŘÍLOHA – UKÁZKA ŠVP MONTESSORI	- 48 -
10.1	Zdroj textové přílohy.....	- 53 -
11	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY.....	- 54 -
12	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY II – PRAKTICKÁ ČÁST –LEPORELO	- 59 -
12.1	Zdroje obrazových příloh.....	- 67 -

ÚVOD

V dnešní době se alternativní školství dostalo do povědomí celé společnosti. Okruh možností se od 90. let rapidně zvýšil a tak se rodiče mohou rozhodovat, jestli dají jejich potomka na klasickou či alternativní školu. Kde nejsou alternativy dostupné, zakládají sami rodiče školky a školy. Příkladem jsou i České Budějovice, kde z iniciativy rodičů vznikla Montessori mateřská a základní škola 1. stupně. Po kom je Montessori školka a škola pojmenovaná?

Já osobně se s pedagogikou Marie Montessori setkala již ve druhém ročníku vysoké školy při přednášce předmětu DIZZ (Didaktika základní školy), jako s jednou z nejvýznamnějších alternativ z přelomu 19. a 20. století (a prakticky až dodnes). Možná bych jí nevěnovala takovou pozornost, kdybych na ni nezaznamenala kladné, ale i velmi záporné názory. V každém případě mi přišla zajímavá metoda a velice mě oslovily pomůcky.

Původcem toho, že byla v Českých Budějovicích založena Montessori škola a školka, je italská lékařka a pedagožka Marie Montessori. Na základě svého celoživotního výzkumu a praxe vytvořila koncept pro moderní pedagogiku a zároveň na tomto základě byly budovány její školy. V její bibliografii zaznamenáváme vysokou empatii s postiženými dětmi, se kterými začínala pracovat. Svou teorii práce s postiženými dětmi využila i v pokusné škole, Domě dětí v Římě, s intaktními dětmi. Tady se zrodila její metoda. Teze a teorie Marie Montessori jsou tedy základním kamenem pro celou tuto práci. Hlavní myšlenky jsou nastíněny v prvních kapitolách, včetně průběhu, kterým tato žena musela projít. Součástí je popis alternativních škol, vysvětlení vzniku, rozvoje a charakteristiky v zahraničí i v Čechách. Dále se pak věnuje samotné alternativní koncepci pedagogiky Marie Montessori. Dostává se k podstatě její pedagogiky, vysvětlení některých pojmů a popsání metody pro různá věková období. V závěru teoretické části se pozornost směřuje k popsání pomůcek, které mě zaujaly hlavně svým provedením k taktilnímu kontaktu a jejich zpracováním z materiálů jako je dřevo apod. V dalších kapitolách se práce věnuje porovnání klasické a Montessori školy a fungování Montessori škol v dnešní době. Většinu informací čerpá bakalářská práce z knih, které se zabývají pedagogikou Montessori a knih, které sama napsala. K problematice týkající se současného stavu této pedagogiky, je využito internetových zdrojů (pedagogických časopisů apod.), aby práce uváděla aktuální pohled na situaci.

V praktické části je popsán postup a důvody vzniku knihy pro děti předškolní, až děti první třídy. Kniha čerpá inspiraci z teorie a praxe pedagogiky Marie Montessori.

Původně jsem zamýšlela knížku pro děti ve věku první až třetí třídy. Po hlubším prostudování pedagogiky a návštěvě Montessori školy v Českých Budějovicích, jsem se rozhodla pro předškolní věk až první třídu. Montessori upozorňuje, že tento věk je velmi důležitý. Dnes se čím dál častěji stává, že rodiče žádají o odklad nástupu do školy pro své děti. Jednou z příčin je pracovní vytíženost rodičů a nedostatek času pro výchovu svých potomků.

Podle mého názoru obsahuje pedagogika Montessori mnoho přínosných myšlenek, které by se daly použít i na klasické škole. Dnes už jsou i takové případy, že tyto dvě školy spolupracují. Nicméně vždy záleží na učiteli. Pokud metodu špatně uchopí, neporozumí jí, nebude fungovat. Naopak učitel z klasické školy, může využívat některé myšlenky Montessori a zlepšit tak výuku a vzdělávání dětí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ALTERNATIVNÍ ŠKOLY

Pro uvedení Marie Montessori a metody, která se stala slavná a uznávaná po celém světě, je nutné nastínit si dobu jejího vzniku. Proč tato a další metody vznikly a co se tou dobou odehrávalo u nás?

1.1 Důvody změn vzdělávacího systému a vzniku alternativních škol

Vzdělávací systém se v průběhu let stále mění, tak jak se mění společnost, její potřeby a kulturní možnosti. Změny nastávají v obsahu vzdělávání a struktuře vzdělávacích systémů. Hlavním důvodem změn ve vzdělávání jsou nespokojení rodiče, pedagogové aj., kteří nejsou spokojeni se stávající podobou vzdělávacího systému.¹

Kořeny sahají do počátku 20. stol., kdy se tyto školy nenazývaly alternativní, nýbrž reformní. Chtěly změnit proces výchovy a edukace, práci školy. Jde o přechod od učiva k dítěti, podporu volného rozvoje dítěte v souladu s jeho schopnostmi. Lidé si uvědomovali, že je nutná jiná, než běžná, změna vzdělávacího systému. Společnost je uprostřed největšího materiálního rozkvětu, člověk okolo sebe má spoustu vymožeností, které slouží k pohodlnému a snadnému životu. A mezi tím vším se člověk začíná ztrácet, nevyzná se sám v sobě, nevidí smysl svého života, který již neumocňuje víra v náboženství, to postupně slábne. Krizi zažívá i škola, protože děti nechápou, proč je pro ně vzdělání důležité, soudobé školství je neefektivní. Nastávají tedy změny v přístupu k člověku, vše se více humanizuje. Svůj podíl na novém pedagogickém myšlení má i psychologie, zaměřující se více na psychiku člověka, její chápání a vývoj. Škola a výchova přestává vyhovovat a tak lidé hledají nové alternativní možnosti.²

Změny ve vzdělávání není zcela lehké prosadit, mohou mít pozitivní i negativní důsledky a stojí to hodně úsilí, aby se mezi lidmi prosadily před tradičním přístupem.³

---

¹ [srov.] PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2010. s. 9-16.

² [srov.] HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 7-20.

³ [srov.] PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2010. s. 9-16.

1.1.1 Vznik a vývoj alternativních škol ve světě

Za začátek reformního hnutí a alternativních škol jsou považovány pedagogické koncepce, které kritizovaly tradiční herbartovské školy (vyučovací styl z 2. pol. 19. stol, který kladl důraz na práci učitele, pamětní osvojování učiva i pod hrozbou trestů; učitel měl autoritativní postavení). Reformní snahy vrcholí ve 20. a 30. letech 19. stol. Navazují zejména na J. J. Rousseaua (1712–1778), který je pro reformní školy výchozí. Rozvíjel myšlenku svobodné výchovy a kritizoval soudobou společnost, která podle něj potlačovala lidskou přirozenost. Dále jsou důležití jeho pokračovatelé J. J. Pestalozzi (1746–1827), F. Fröbl (1782–1852) a L. N. Tolstoj (1828–1910).⁴

Můžeme sem zařadit díla: *J. Dewey* – pragmatická pedagogika (Amerika), *M. Montessori* – svoboda dítěte, pedocentrismus (Itálie), *P. Petersen* – škola podle Jenského plánu, pracovní škola (Německo), *C. Freinet* - praktická škola (Francie), *R. Steiner* – Waldorfská škola, zakladatel antroposofie (Rakousko), *H. Parkhurstová* – Daltonský plán (Amerika) aj. Některé typy reformních škol vznikly v jedné zemi a z té se rozšířily do ostatních a dodnes představují mezinárodní typ alternativního školního vzdělávání. Jako například waldorfská škola a škola Marie Montessori, které jsou dnes u nás, hojně zastoupeny.⁵

Všechny tyto školy vychází z naturalismu, věří, že každý člověk je veden přírodou, má přirozené potřeby se vyvíjet. Zaměřují svou pozornost na dítě, učitel není jejich diktátorem, ale je spíše na pozici jejich pomocníka ve vývoji. Školy většinou úzce spolupracují s rodiči. Každý to ve své pokusné škole (jak se dříve školy nazývaly), akorát zkouší jinak.⁶

Marie Montessori je silně pedocentricky zaměřená, obklopuje děti pomůckami, které si každé dítě volí samo a setrvává u nich tak dlouho, dokud o ně má zájem. Podle Montessori je jedna z nejdůležitějších věcí využít a nepotlačovat senzitivní fáze dítěte, aby se dítě přirozeně rozvíjelo. Waldorfská škola, na rozdíl od Montessori, pracuje v epochách, kdy se všechny děti ve třídě po určitou dobu věnují jen jednomu předmětu a opisují do epochových sešitů. Základem je pro ně naučit děti poznávat svět

---

⁴ [Srov.] HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 21.

⁵ [Tamtéž], s. 26.

⁶ [Tamtéž], s. 20-26.

a dosáhnout vnitřní svobody, porozumět sám sobě. Steiner byl zakladatelem antroposofie, zaměřené na duchovní život člověka a jeho vývoj.⁷

Freinetova škola pracuje s prostorem, který je rozdělený na různé pracovní prostory k získávání zkušeností a stejně jako v Daltonské škole, má každý žák individuální plán. Ve Freinetově škole je určený na týden dopředu, u Daltonské školy na měsíc. Za tuto dobu mají děti svým tempem daný úkol zvládnout. Jenská škola kloubí do sebe některé prvky jiných alternativních škol, nemá věkově rozdělené třídy, ale skupiny, kde jsou například děti ve věku 6-9 let apod. Děti zde pracují v rámci týdenních pracovních plánů.⁸

1.1.2 Vznik a vývoj alternativních škol v ČR

Nejdůležitějším obdobím jsou pro nás, stejně jako ve světě, 20. a 30. léta minulého století. 20. léta se označují jako *pedagogický romantismus*. Obdobně jako ve světě nebyli spokojeni s herbartovským způsobem výuky a navíc chtěli potlačit německý styl vyučování. Objevovaly se snahy založené na svobodě dítěte a volném vedení (např.: Dům dětství – L. Švarc) a zároveň skupiny taktéž pracující se svobodou dítěte a volným vedením, ale požadující i určitý řád (např.: Pokusná pracovní škola v Holešovicích – J. Sedlák). Koncem 20. let tyto snahy zanikají.⁹

Od 30. let se objevují nové pokusy. Nepřejímali jsme jenom zahraniční typy škol, ale i u nás vznikaly kvalitní pokusné školy. Nejvýznamnější představitel byl Václav Příhoda. Přinášel k nám ze zahraničí spoustu teoretických i praktických poznatků o nových trendech vývoje školství. Jeho myšlenka tkví v tom, aby škola nebyla jen přípravou na život, ale aby v ní děti žily opravdový život, byly aktivní, chtěly se vzdělávat a dokázaly pracovat s ostatními lidmi. Zohledňoval i schopnosti a zájmy žáků. Dalšími důležitými aktéry této doby byli O. Chlup, J. Uhra, C. Stejskalová, L. Žofková a existovaly různé reformní školy: Pokusná škola v Praze Nuslích; Komenium v Praze Michli; Pokusná škola Ludmily Žofkové; Pokusné obecné a měšťánské školy ve Zlíně.¹⁰

---

⁷ [srov.] HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 45-78.

⁸ [srov.] PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha: Portál, 2010. s. 42-44.

⁹ [srov.] HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 27-28.

¹⁰ [srov.] PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha: Portál, 2010. s. 26-30.

"Tvořivost a nadšení učitelů bylo iniciováno a podporováno pedagogickou teorií a výzkumem." ¹¹

Naše reformní pedagogika nestála mimo Evropské dění, čeští pedagogové jezdili na mezinárodní konference a jejich knihy byly překládány do mnoha jazyků. Reformní hnutí bylo pozastaveno kvůli německé okupaci a po roce 1948 se vyvíjela škola sovětská.¹² Velký "boom" změn a inovací ve vzdělávání čerpající hodně z 30. let opět začal v 90. letech 20. stol., kdy během let 1990–1999 bylo inovováno 90% vzdělávacích programů a o 50% se zvýšil počet zcela nových vzdělávacích programů.¹³

1.2 Charakteristika

Pojem *alternativní škola / alternativní vzdělávání* nemá ve všech zemích stejný význam. Ani v zahraničí nenalezneme zcela jednotnou definici, která by nám určovala, co alternativní škola přesně je. Všude se ale vztahuje ke změnám v organizaci školy a vzdělávání. Do skupiny faktorů řadíme, zdali se jedná o státní nebo nestátní školu, způsob jejího financování a nejdominantnější je aspekt pedagogický a didaktický. V USA se například alternativní školou nazývá každá škola, ať už soukromá (private school) nebo státní škola (public school), která využívá některé inovace.¹⁴

U nás pojmu alternativní škola rozumíme jako *"alternativní pedagogické koncepti, která představuje kvalitativně odlišný přístup ke koncepti školy, školní práci, k dítěti vůbec, než je typický pro výchovné postupy tradiční, běžné a v dané době převažující. Alternativní pedagogické koncepte netradičním a specificky osobitým způsobem chápou cíle a obsah vzdělání a výchovy, přístupy, metody a formy pedagogické práce, včetně otázek organizace a řízení, zejména však atmosféru mezi učitelem a žákem, žáky navzájem, vztahů školy a nejbližšího, zejména rodinného prostředí."*¹⁵

Alternativní školy, jsou tedy školy, které se odlišují od soudobé normy. Pokud tradiční-standardní škola v praxi prosazuje některé alternativní pedagogické koncepte, realizuje inovace, nazýváme ji *inovativní školou*.¹⁶

---

¹¹ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha: Portál, 2010. s. 30.

¹² [srov.] HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepte*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 28-29.

¹³ [srov.] PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha: Portál, 2010. s. 30.

¹⁴ [Tamtéž], s. 16-20.

¹⁵ HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepte*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 12-13.

¹⁶ [srov.] PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha: Portál, 2010. s. 22.

2 PEDAGOGIKA MARIE MONTESSORI

Kdo je Marie Montessori? Co je podstatou její celoživotní práce? Následující text, nám nabízí odpovědi.

2.1 Život Marie Montessori

Marie Montessori (31. srpna 1870, Chiaravalle-provincie Ancona, střední Itálie - 6. května 1952, Noordwijk aan zee, Holandsko) během svého života vytvořila originální pedagogickou koncepci, podle které pracují dodnes stovky škol na celém světě.¹⁷

Vystudovala medicínu a v roce 1896 se stala první ženskou lékařkou. V tu dobu vystoupila na kongresu v Berlíně, kde přednášela o ženské nezávislosti. K pedagogice se dostala přes postižené děti, s nimiž pracovala 2 roky jako asistující lékařka na psychiatrické univerzitní klinice, kde poznala, že problém mentálně postižených dětí není problém jen zdravotní, ale i pedagogický. Snažila se duševně zaostalé děti rozvíjet zapojením smyslů. Její práce byla tak úspěšná, že tyto děti mohly pokračovat v běžných školách s intaktními.¹⁸

Ve své práci vycházela z velkého objevu psychologie té doby, Freudovy psychoanalýzy. Ta mimo jiné odhalila, že psychické poruchy mohou mít příčinu v dětství a umožnila tedy lépe porozumět lidským problémům. Montessori se zaměřila na rozvoj dětské psychiky a na rozšíření znalostí o dětské psychice do povědomí společnosti.¹⁹

Po dvou letech pedagogické práce s postiženými dětmi, otevřela 6. ledna 1907 Dům dětí (Casa dei Bambini - Řím, San Lorenzo), byl to soukromý podnik (pro 2 - 6 let staré děti, které byly chudé a zanedbané, ale jinak duševně v pořádku), který sponzorovala realitní společnost.²⁰ Na začátku otevření Domu dětí ještě neměla žádnou vymyšlenou či připravenou metodu, zde ji začínala pomalu stavět. Na základě důkladného pozorování a zkoumání dosáhla pozoruhodných výsledků.²¹ Už při své

---

¹⁷Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Maria Montessori [online]. c2014 [citováno 4. 04. 2014]. Dostupný z www: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Marie_Montessori&oldid=11207901>

¹⁸ [srov.] HARALD, Ludwig. Marie Montessoriová - život dílo a myšlenkový odkaz. In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 8-9.

¹⁹ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. str. 18-21.

²⁰ [Tamtéž], s. 99-100.

²¹ [srov.] HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 12-13.

začínající pedagogické praxi si všimla, že dítě se naučí mluvit, chodit díky své vlastní iniciativě, ne proto, že ho někdo učí. Na základě toho vypracovala Metodu Montessori, která díky vytvoření vhodného, podnětného prostředí a pomůcek, podporuje dítě v získávání zkušeností.²²

„Lidská osobnost, ne výchovná metoda, musí být brána v úvahu“

Marie Montessori

Dosáhla neobyčejných úspěchů. Od roku 1904 přednášela na římské univerzitě pedagogickou antropologii. Roku 1909 vydala svou první knihu a vytvořila svou pedagogiku pro děti ve věku 6-12 let. V roce 1913 vycestovala do USA, kde o ní psali jen v samých superlativech a podpory a uznání se dočkala i od prezidenta a jeho manželky. V roce 1916 působila v Barceloně jako katolická reformní pedagožka a chtěla rozšířit svou pedagogiku do všech zemí.²³ V roce 1920 představila *“školu zkušeností sociálního života”*, jak uvádí Klein-Landeck, tedy školu pro dospívající ve věku 12–18 let. Roku 1930 bylo založeno první Montessori–Lyceum v Amsterdamu.²⁴ Měla i jasný názor na výuku vysokých škol.²⁵ Roku 1929 byla v Amsterdamu založena Mezinárodní společnost Montessori (AMI – Association Montessori Internationale), která funguje dodnes. V roce 1936 odešla z Barcelony do Holandska kvůli španělské válce a během 2. světové války musela uprchnout do Indie (fašistický režim její pedagogiku zavrhl). Do Holandska se vrátila v 80-ti, stále aktivní. Zemřela ve svém bydlišti Nordwijku při přípravě na konferenci do Ghany.²⁶

---

²² [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Kdo byla Marie Montessori*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <
<http://www.montessoricr.cz/maria-montessori/> >

²³ [srov.] HARALD, Ludvig. Marie Montessoriová - život dílo a myšlenkový odkaz. In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 8-11.

²⁴ [srov.] KLEIN-LANDECK, Michael. Pedagogika Marie Montessoriové na 2. stupni ZŠ jako "škola zkušeností sociálního života." In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 96-97.

²⁵ MONTESSORI, Marie. *Od dětství k dospívání*. Praha: TRITON, 2011. s. 100.

²⁶ [Tamtéž], s. 8-11.

Co se týče jejího soukromého života, v roce 1904 se jí rozpadl vztah s kolegou, dr. Montesanem, jenž byl otcem jejího jediného syna, který se stal jejím nejvěrnějším spolupracovníkem. Po zbytek života, se plně věnovala pedagogickému výzkumu.²⁷

2.1.1 Podstata pedagogiky

"Musíme lidi připravit na nový svět, který se kolem nás spontánně vytvoří jako evoluční fenomén, musíme si být vědomi nového života, který nám v budoucnosti může přinést mnoho změn"

Marie Montessori

"Pomoz mi, abych to dokázal sám." Tato věta M. Montessori vyjadřuje její koncepci respektování svobody vývoje. Učitel spíše zprostředkovává kontakt s prostředím a je nápomocen, pokud si dítě neví rady.²⁸ Klade důraz na učitele, aby nebyl organizátorem v jeho poznávání, ale nechal dítě samo se rozvíjet, protože v každém období je dítě citlivé pro jinou činnost a tato citlivost trvá různě dlouhou dobu. Montessori vycházela ze své lékařské praxe s postiženými dětmi. U těchto dětí je snadno pochopitelné, že učitelé své chování nemohou přizpůsobovat osnovám, ale dítěti.²⁹

Důraz je kladen na spontánní činnost dítěte. Montessori zjistila, že dítě si samo řídí svůj vlastní vývoj. Vývoj probíhá v určitých *senzitivních fázích*, ve kterých je dítě citlivé k určité činnosti. V danou chvíli je pro něj zajímavá jen ta činnost, která odpovídá jeho vývoji. Ostatní věci ho nezajímají, má vnitřní potřebu se jí učit. Klíčovou věcí celé její pedagogiky je zjištění, že děti se učí nikoli na popud dospělých, ale protože samy chtějí objevovat. Dospělí je v tom musí podporovat a vytvářet jim vhodné podmínky. Další objev Montessori skýtá, že děti zhruba od tří let věku jsou schopné

---

²⁷ [srov.] HARALD, Ludwig. Marie Montessoriová - život dílo a myšlenkový odkaz. In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 11.

²⁸ [srov.] HRDLÍČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 86.

²⁹ [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele*. Praha: Public History Praha, 1999. s. 8-9.

hluboké koncentrace, dokážou se dlouhou dobu soustředit na jednu věc-činnost, která je zaujala a to umožňuje jejich rozvoj. Nazývala to *polarizací pozornosti*.³⁰

"Dítě je sice sobě vlastním stavitelem, ale nesmí mu chybět stavební materiál."

Marie Montessori

Další důležitou a nedílnou součástí je prostředí. Dospělý vytváří cílevědomé *podnětné prostředí*. Třídy přizpůsobuje k přirozenému vývoji dítěte. Odstranila z nich lavice s židlemi i katedru, aby dala dětem volný prostor a ony se cítily přirozeně. Zdůrazňuje důležitost volného pohybu. Dítě se může volně pohybovat, ale zároveň se přitom musí chovat slušně. Dále pak vše přizpůsobila velikosti dětí, využívala malé lehké židle a stolečky, klika na dveřích byla nízko, aby na ni dosáhly a nepřipadaly si malé. Stejně tak jako u nábytku, tak i u hraček se nesnažila dělat věrné kopie věcí světa dospělých, ale zjednodušovala je, aby byly pro děti lépe pochopitelné. Celá třída, je vybavena *smyslovými* nebo *didaktickými pomůckami*, které si děti volně vybírají podle toho, jaké činnosti se chtějí věnovat. Pomůcky jsou nejtypičtějším znakem její pedagogiky. Podporují rozumový vývoj, motorickou šikovnost i sebekontrolu. Jsou uzpůsobeny tvarem, barvou i obsahem, aby dítě zaujaly; ani barvy nejsou použity náhodně, vše má svůj smysl.³¹

Třídy nejsou děleny podle věku, ale v jedné třídě jsou smíšeny různě staré děti. Věkově oddělené třídy neodpovídají podle Montessori běžnému životu. Ve smíšených třídách se podle jejího názoru děti lépe rozvíjí a posouvají dál na základě spolupráce. Nepochází zde ke škatulkování a kategorizování dětí podle jejich výkonnosti.³² Montessori děti dělila do tříd po skupinách od 3 do 6 let, od 6 do 9 let a od 9 do 12 let...³³

Montessori zdůrazňuje individualizaci práce. Dítě si samo volí práci, volí si co, kde, kdy a s kým bude dělat, ale práci vždy musí dotáhnout do konce a nerušit při tom

---

³⁰ [srov.] HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 86.

³¹ [Tamtéž], s. 76-80.

³² [Tamtéž], s. 81.

³³ [srov.] EVERHARDTOVÁ, Christina. *Pedagogika Marie Montessoriové v rodině a mateřské škole*. In: HARALD, Ludvik et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 52.

ostatní. Když si dítě s prací neví rady nebo neví co má dělat, učitel mu musí být vždy nápomocen.³⁴

Děti nejsou za práci negativně hodnoceny, pokud se jim práce nedaří, je to pro ně znamením, že si ji musí ještě stále procvičovat. V metodě Montessori se učitelé snaží nehodnotit a neposuzovat. I s pochvalou to nepřehánějí, aby se dítě na pochvalu nestalo závislé a nepracovalo jen pro pochvalu od dospělých, neomezovalo se v životě a bylo sebevědomé.³⁵

Montessori popsala vývoj dítěte od narození až k dospělosti, včetně metod výchovy a vzdělávání, které vždy vycházejí ze svobodné volby dítěte. Vzdělávání dítěte rozdělila do tří úrovní: 1. fáze vzdělávání trvá od narození do 7 let; 2. fázi řadí od 7 do 12-ti let, předchází pubertě a 3. fáze je od 12-ti do 18-ti let, puberta.³⁶

V první fázi dítě prochází především senzomotorickým vývojem. Po narození potřebuje bezprostřední lásku rodičů, jejich péči a ochranu. V prvních letech se u dítěte projevuje zvýšená vnímavost (senzitivní fáze) pro pohyb, řeč a pořádek. Okolo 2.–3. roku se začíná více zaměřovat na sebe, čím dál tím více používá zájmeno "já", začíná si uvědomovat samo sebe, svou aktivitu již zaměřuje cíleně, nikoli nevědomě. Začíná mít zájem o kontakt a hru s ostatními.³⁷ Od 3 do 6-ti let se u dítěte rozvíjí sociální citlivost, získává první poznatky z nového navozování a přerušování vztahů (navštěvování mateřské školky apod.).³⁸

V druhé fázi od 7 let dítě rozšiřuje svoje vztahy s dalšími lidmi, dostává se do širší společnosti, probíhá fáze socializace s širším okolím.³⁹ Termínem socializace je myšlen proces, při němž se dítě učí typickým formám lidského chování, poznává hodnoty, kulturu a získává informace o společnosti, které se stává součástí.⁴⁰ Další změnou tohoto období je přechod k abstraktnímu myšlení. Děti používají už více rozumové myšlení, na rozdíl od předchozího období, kde používaly při poznávání a utváření

³⁴ [srov.] HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. s. 80-81.

³⁵ [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Základní principy*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <<http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky//>>

³⁶ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Od dětství k dospívání*. Praha: TRITON, 2011. str. 15-17.

³⁷ [srov.] ONKENOVÁ, Annette. *Výchova dítěte v raném věku*. In: HARALD, Ludvík et al.

Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce. Pardubice, Univerzita Pardubice, 2000. s. 27-31.

³⁸ [Tamtéž], s. 31.

³⁹ [Tamtéž], s. 31.

⁴⁰ [srov.] PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 216.

vztahů mezi předměty hlavně smysly-smyslové poznání. Začínají řešit otázky dobra a zla. Více přemýšlí o svých činech, zda jednají dobře či špatně. Spravedlnost je pro ně v tomto věku velmi důležitá. Začínají i více chápat důvody chování a potřeby druhých lidí.⁴¹ Projevuje se větší zájem o detaily, které mají okolo sebe, poznávají svět a hledají odpověď na nejrůznější otázky.⁴²

Do 12-ti let se u dítěte rozvíjela spíše jeho individualita a socializace, kdy dítě zrálo a vyvíjelo se v jedinečnou osobu a poznávalo prostředí kolem sebe. Od 12-ti do 18-ti let by se měla zaměřit pozornost na jeho sociabilitu. Neboť člověk je ve věku, kdy hledá svoje postavení v životě, svojí hodnotu a je velice citlivý. Snaží se vycházet se všemi ostatními lidmi, má potřebu tvořit nové sociální skupiny.⁴³ Sociabilitou tedy rozumíme tvoření mezilidských vztahů. Dospívající vytváří vztahy osobní a přátelské, dokáže komunikovat a spolupracovat s ostatními lidmi. Projevuje se empatie.⁴⁴

2.2 Principy a pojmy

V předchozí části práce, jsme se setkali s pojmy, jež zavedla Montessori a jsou důležitou součástí k pochopení její pedagogiky. Proto jsou v následujících kapitolách podrobněji popsány a uvedeny na příkladech.

2.2.1 Absorbující mysl

Tento pojem poprvé Montessori použila v roce 1946 ve své knize *Education for a New World*, kterou napsala během pobytu v Indii.⁴⁵

V prvních letech života a to už od narození života, dítě vnímá nevědomě vnější podněty, "vsakuje je jako houba vodu", i když se to navenek zatím neprojevuje. Montessori to nazývá absorbující myslí-duchem. Dítě v tomto věku podstatně rozvíjí svůj rozum, utváří svou duši, řeč, intelekt. Rozvoj velice záleží na prostředí, ve kterém se vyskytuje. Prostředí ho utváří a dává mu vzor pro jeho budoucí život. Mozkové buňky se utvářejí již v prenatálním období, mnoho funkcí se dotváří až v postnatálním

---

⁴¹ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. s. 17-23.

⁴² [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha, Portál, 1997. s. 33-34.

⁴³ [srov.] PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 216.

⁴⁴ [srov.] KLEIN-LANDECK, Michael. Pedagogika Marie Montessoriové na 2. stupni ZŠ jako "škola zkušností sociálního života." In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice, Univerzita Pardubice, 2000. s. 96-99.

⁴⁵ [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele*. Praha: Public History Praha, 1999. s. 35.

období. Je proto důležité, v jakém prostředí se dítě vyskytuje. Mělo by být v prostředí plném lásky, kde ho rodiče budou chránit a ono si bude moci postupně zvykat na svět okolo sebe. Zároveň by prostředí okolo něj, mělo být co nejvíce podnětné, aby se mohlo postupně rozvíjet. Absorbující mysl trvá jen po dobu raného dětství, proto Montessori chtěla tuto dobu využít co nejvíce, aby dítě získalo co nejvíce poznatků, podnětů. To je důvod, proč již v raném věku pracuje s geometrickými tvary, prostorovým materiálem apod.⁴⁶

2.2.2 Senzitivní fáze

Montessori učinila velký objev při vývoji dítěte, když vypožorovala, jak je dítě v dětství po určitou dobu uchváčeno jednou činností-dovedností a ostatní ignoruje. Tato činnost mu slouží k získání určité vlastnosti, či dovednosti, která je krokem k dalšímu vývoji. Tuto vnitřní citlivost nazývala senzitivní fází. Senzitivní fáze je třeba respektovat, protože pokud se některá senzitivní fáze promešká, zpětně se pak dohání už jen horko těžko. Dítě samo má vnitřní touhu se samo určité dovednosti věnovat (např.: zpřesnění pohybů). Tento zájem trvá jen určitou dobu, když danou vlastnost nebo dovednost získá, zájem zmizí a zaměří svou pozornost k něčemu jinému. Časté jsou u dětí "návaly zlosti", které mohou být doprovázeny i výrazně zvýšenými teplotami. Tyto návaly zlosti osvětlily senzitivní fáze. Montessori uvádí příklad holčičky, která vždy propukla v pláč a hysterii, pokud viděla schody, nebo přes ně byla nesena. Holčička toužila lézt po schodech, protože k tomu mohla využívat jak ruce, tak nohy, bylo to pro ni velmi zajímavé. Nebylo jí to ale dovoleno. Podle Montessori je vše důsledkem toho, že dítěti nebylo dovoleno provádět činnost, která může být krůčkem vpřed jeho vývoje. Montessori uvádí, že pokud dítě nemá možnost určitou senzitivní fází projít, může se to v dospělosti projevit psychickou poruchou. Jednotlivé senzitivní fáze se točí kolem rozumu, který roste a vyvíjí se na základě vjemů, které získává ze svého okolí. Během prvních třech let věku dítěte se setkáváme se senzitivní fází pro pohyb, řeč a pořádek.⁴⁷

2.2.2.1 Senzitivní fáze pohybu

Většina psychologů hodnotí zdravý vývoj dítěte zejména na základě pohybu a řeči. Velkým ukazovátkem ve zvládnání pohybu je chůze a dětské ruce. Ruce jsou řízeny

---

⁴⁶ [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele*. Praha: Public History Praha, 1999. s. 35-37.

⁴⁷ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. s. 39-59.

intelektem, Montessori pro to využívá název *intelektuálními pohyby*. Montessori nejen v tomto ohledu apeluje na rodiče, aby dětem dali větší prostor k jejich rozvoji. Často se stává, že rodiče více dbají na to, aby se něco nestalo jejich majetku nebo dítěti, aby se nezranilo apod. a zapomínají na jeho duši. Např.: Dospělý má při procházce vytyčený cíl, kterého chce dosáhnout, dítě ale chce poznávat, učit se a objevovat. Proto by se nemělo dítě podřizovat dospělému, ale dospělý by se měl přizpůsobit stylu dítěte, které pobíhá, objevuje, zkouší svoje kroky. Další příklad: Děti rády přemísťují nebo rovnají, upravují věci, na kterých dospělým záleží (porcelánové hrnky, složené prádlo). Tudíž na děti padají často zákazy nebo činnost provedou rovnou za ně. Děti si na těchto předmětech trénují svou přesnost pohybů, dávají si záležet a předmětům většinou nic neudělají.⁴⁸

2.2.2.2 Senzitivní fáze pro pořádek

Okolo druhého roku, se u dítěte projevuje zvýšená citlivost pro uspořádání, řád věcí. Montessori zmiňuje, že dítě je v tomto věku citlivé k vnímání tzv. vnitřního a vnějšího řádu. Vnitřním řádem je myšleno, že si dítě uvědomuje své tělo, jednotlivé části těla a jejich polohu. Stejně tak u vnějšího řádu vnímá, k čemu se určité předměty používají a kde mají v okolním prostředí své místo. Dítěti může činit velký vnitřní problém, pokud jsou předměty využívány k něčemu jinému, nebo umístěny někde jinde, než jak je dítě znalo a spojovalo si je s tím. Montessori uvádí mnoho příkladů, v jednom zmiňuje maminku, která na sobě měla kabát, ale protože jí bylo veliké horko, kabát si sundala. To jejího potomka velice zneklidnilo a propukl ve veliký pláč. Nikdo ho nemohl uklidnit, nikdo netušil, co ho tak rozrušilo, až Montessori vyzkoušela mamince kabát znovu obléct a dítě se uklidnilo. Kabát byl tam, kde má být. Na mamince, ne hozený přes ruku, plnil svou funkci.⁴⁹

2.2.2.3 Senzitivní fáze řeči

Dítě nezačne mluvit z ničeho nic, jen tak. Tento proces trvá dlouhou dobu, prakticky již od narození. Není papoušek, přijímá zvuky ze svého okolí, které postupně rozeznává a rozlišuje, zpracovává je. Okolo půl roku se snaží napodobovat určité zvuky, které se později rozvinou v nápodobu slov a slova samotná. Do té doby, než se objeví první slůvka, využívá dítě jazyk pouze pro sání. Postupně ho ale cvičí a zároveň

---

⁴⁸ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. s. 70-76.

⁴⁹ [Tamtéž], s. 49-55.

poznává funkci tváří a rtů. Senzitivní fáze řeči se navenek nijak neprojevuje. Můžeme si jen všimnout, jakou radost dětem dělá, když slyší jednoduchá, výrazná slova, kde rozeznávají jasné zvuky nebo jak s úsměvem usínají při večerní ukolébavce či pohádce.⁵⁰

2.2.3 Polarizace pozornosti

Polarizace pozornosti byla pro Montessori pedagogiku zásadním objevem. Dříve ani nevěřila, že předškolní děti jsou schopné takto hluboké pozornosti. Z tohoto objevu vycházela při hledání nového způsobu pedagogiky. Polarizací pozornosti rozumíme ponoření se do činnosti, takovým způsobem, že dítě často ani nevnímá své okolí. Činnosti se dokáže věnovat i hodně dlouhou dobu. Montessori si tohoto jevu všimla u tříleté holčičky ze svého Domu dětí v San Lorenzu. U té ji zaujalo, že dlouhou dobu opakuje stejnou činnost, zasouvání válečků různých velikostí do otvorů. Byla do této činnosti tak ponořená, že nevnímala své okolí.⁵¹ Když práci ukončila, působila spokojeným dojmem. Montessori to přirovnává k tomu, když my říkáme, že se nám rozsvítí, pochopení zákonitosti.

"Toto prohlédnutí ducha je aktivním pochopením, doprovázeným silným hnutím mysli a proto to pocítujeme jako vnitřní prožitek"

Marie Montessori.

Velký důraz klade Montessori na prostředí, ve kterém má dítě najít pomůcky, které může probádat. Pomůcky se s věkem dítěte mění, aby byly v souladu s jeho vývojovými potřebami a poznávacími schopnostmi.⁵²

Polarizace pozornosti se tedy dá dělit do několika fází.

Fáze přípravy: Dítě hledá, které činnosti se bude věnovat, která je ta, co je pro něj zajímavá. Tuto fázi doprovází neklid, než najde činnost, která ho osloví. *"Dítě oslovují dvě věci. První tvoří vnější znaky předmětu, které upoutávají pozornost (váha, barva, tvar, rozměr). Podněty na druhé úrovni vycházejí ze zkušenosti a vědomostí dítěte.*

---

⁵⁰ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. s. 43-79.

⁵¹ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 26.

⁵² [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele*. Praha: Public History Praha, 1999. s. 45-46.

Nejsou to náhodné znaky, ale ve vědomí zafixované chtěné prvky."⁵³ Například u mladšího dítěte je rozhodujícím faktorem velikost knihy, obrázků a způsob ilustrací. V pozdějším věku se při volbě přidává už i obsah knihy. Dospělý v této fázi může pobídnout k činnosti, připravit podnětné prostředí, zbytek závisí už na dítěti.⁵⁴

Fáze velké práce: V této fázi je dítě plně ponořeno do činnosti. Veškerou energii vkládá do ní, stále ji opakuje, zkouší. Je do ní tak hluboce položeno, že nevnímá okolí. Během soustředění získává poznatky, které jsou tím trvalejší, čím hlubší byla koncentrace. Dospělý tuto hloubku soustředění může ovlivnit hned na začátku, kdy dítěti pomůže při výběru pomůcky, která bude odpovídat jeho úrovni vývoje; respektuje senzitivní fázi.⁵⁵

Fáze doznívání: Je částí, kdy dítě už s činností skončilo a zpracovává vjemy a poznatky. Většinou potřebuje dospělého k ověření správnosti výsledku jeho práce. Soustředěnou prací děti získávají mnoho zkušeností. Stávají se samostatnými, vytrvalými, budují v sobě silnou vůli a chuť tvořit. Montessori takové děti nazývá "normalizovanými dětmi", tedy dětmi, které se přirozeně rozvíjejí individuálním způsobem.⁵⁶

2.2.4 Podnětné prostředí

Důležité je, aby prostředí bylo přizpůsobeno věku dítěte, jeho senzitivním fázím a mělo by dítě podněcovat k aktivitě. Uspořádání prostoru by nemělo působit chaoticky, vše by mělo být logicky jednoduše zorganizováno, aby dítě mohlo fungovat samostatně, samostatně plnit úkoly a netápalo. Součástí prostoru je výběr ze široké nabídky pomůcek, aby mohlo stále objevovat. Pomůcky, které dítě obklopují, by měly o trochu předbíhat vývoj dítěte, aby ho stále hnaly ve vývoji vpřed. Jak jsme již zmínili, dítě si činnost a délku činnosti určuje samo, volně se pohybuje a hledá v široké nabídce, co ho zaujme. Učitel dítěti dává volnost a spíše mu zprostředkovává seznámení s pomůckami. Montessori upozorňuje na nebezpečí velkého tlaku od dospělého. Pokud dospělý začne

---

⁵³ ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 28.

⁵⁴ [Tamtéž], s. 28.

⁵⁵ [Tamtéž], s. 28-29.

⁵⁶ [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele*. Praha: Public History Praha, 1999. s. 46-47.

na dítě příliš tlačit a hnát ho vpřed navzdory jeho přirozenému tempu, může zájem dítěte opadnout.⁵⁷

Organizace tříd v Montessoriovské škole je jiná než v běžných školách. Jak uspořádáním prostoru, tak seskupením dětí ve třídách. Ve třídách jsou společně děti zhruba třech ročníků (například 4. - 6., 7. - 9. apod., mohou se seskupovat i předškolní děti a děti 1. tříd). Třídy nám tak mohou připomínat naše malotřídky venkovských škol. Výhody v seskupování dětí různého věku, vidí Montessori v tom, že se děti mohou vzájemně od sebe učit, nazývá to tajemstvím *otevřených dveří*. Děti se volně pohybují po třídě mezi skupinami a mohou se učit od ostatních dětí, které jsou třeba už starší a zkušenější. Pokud je něco zaujme, mají podložku, kterou si vyčlení své místo a tam pracují. Optimální počet dětí ve třídě je podle Montessori 30 - 40 , pokud je dětí ve třídě méně než 25, efektivita se snižuje a pokud je ve třídě třeba jen 8 dětí, nedá se prakticky dosáhnout dobrých výsledků.⁵⁸

Svoboda dětí ve třídě má i své hranice, které pomáhají ke správnému sociálnímu chování. Dospělý by je měl naučit úctě k práci druhého, aby ve třídě panoval klid a pořádek a děti se navzájem nerušily. Děti musí tedy občas čekat, popřípadě se s ostatními dětmi domluvit. I volnost výběru pomůcek má svá pravidla, pokud dítě s danou pomůckou skončí, vrátí ji zpět na své místo, kam patří.⁵⁹

2.2.5 Role pedagoga

Duchovní příprava učitele, to je to, co Montessori po učiteli požaduje. Není to jen dokonalé zvládnutí studia toho jak dítě vzdělávat a vychovávat, ale především přístup k dítěti. Nemá být diktátorem nebo jeho nadřízeným. Proto by si měl uvědomit sám vlastní chyby a snažit se je napravovat a učit se zbytečně nehledat chyby v dítěti, „nevytlívat“ si na něm zlost a samozřejmě být dítěti dobrým vzorem..⁶⁰

Jelikož dospělý dítě vede na jeho cestě životem, nechává mu svobodu v jeho vývoji, který probíhá spontánně a zprostředkovává mu nové poznatky, aby se dítě samo mohlo

---

⁵⁷ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 41-43.

⁵⁸ [Tamtéž], s. 43-44.

⁵⁹ [srov.] AMELUNXENOVÁ, Hildegarda. Pedagogika Marie Montessoriové na primárním stupni základní školy. In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 77.

⁶⁰ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. s. 125-127.

učít, používá Montessori spíše označení "vedoucí", namísto "učitele". Jeho činnost označuje jako *vedení spontánní práce*.⁶¹

Montessori popisuje funkci vedoucího velice široce a nespécifikuje jeho přesné aktivity, proto se někteří odborníci pokusili činnost vedoucího podrobněji interpretovat-popsat. Můžeme se podívat například na interpretaci L. Kratochwila, který aktivitu vychovatele rozdělil na dvě skupiny:⁶² 1. "*Přímé, tj. komunikativně-diagnostické činnosti*" a 2. "*Nepřímé, tedy nekomunikativní činnosti*."⁶³

V přímém kontaktu s dítětem by vychovatel měl u dítěte vzbuzovat zájem, podporovat udržení jeho pozornosti, pomáhat mu při výběru vhodných pomůcek s ohledem na jeho věk a také na úroveň jeho vývoje. Dohlíží na průběh činnosti i na to, aby ji dítě dokončilo a uklidilo po sobě. Pokud si dítě neví rady nebo potřebuje pomoci, dokáže mu poradit a podpořit ho v pokračování činnosti. Vychovatel by měl jednat vždy s taktem, dbát na svou výslovnost. Pokud ve vztahu k dítěti jedná špatně, měl by být schopen tuto chybu napravit.⁶⁴

V nepřímé-nekomunikativní činnosti vychovatel pozoruje práci a chování dítěte. Sleduje, jak dlouho u činnosti vydrží, kolikrát činnost opakuje a zdali dělá pokroky v práci, jestli potřebuje při práci povzbudit, popřípadě si všímá individuálních zvláštností dítěte. V rámci jeho chování sleduje změny chování při práci, všímá si jeho charakterových vlastností a jeho vztahu k jiným dětem a naopak ostatních dětí k němu. Odstraňuje překážky bránící soustředěné práci dítěte.⁶⁵ Musíme rozlišovat soustředěné dítě na práci a dítě, které si neví rady a může se tak stát rušivým elementem. Nedílnou součástí práce učitele je samozřejmě příprava podnětného prostředí.⁶⁶

Dětská svoboda má také své meze. Svoboda není v tom, že dítě je ponecháno napospas samo sobě, zanedbávané a dospělý si ho nevšímá. Dospělý je pozorovatel, který zasáhne, pokud je třeba.⁶⁷

---

⁶¹ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 75.

⁶² ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 75.

⁶³ [Tamtéž], s. 76.

⁶⁴ [Tamtéž], s. 76.

⁶⁵ [Tamtéž], s. 76.

⁶⁶ [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele*. Praha: Public History Praha, 1999. s. 29-30.

⁶⁷ [Tamtéž], s. 29.

2.2.6 Pomoz mi, abych to dokázal sám

Toto známé, již výše zmíněné sousloví, vychází z činnosti žáka a dospělého; shrnuje nám předchozí problematiku. Dítě má touhu se něco naučit, bylo aktivní a vybralo si nějaký úkol a zvolilo svůj přístup k práci. Pokud se mu činnost nedaří, je na dospělém, aby správně zareagoval. Uveďme si na příkladu:⁶⁸ *"Klasickým příkladem jsou rozpory matka - dcera v kuchyni. Matka se snaží připravit dceru do života, a tak opravuje, poučuje a vysvětluje. mnohé dívky příliš intenzivní kritiku a poučování dlouho nevydrží - dojde ke konfliktu, po kterém se do kuchyně nerady vracejí. Vhodnější by bylo "pomoci, aby to dokázala sama", i když hůř než matka, s menší obratností, ale s radostí ze samostatně vykonané práce. To však neznamená, že necháme dítě tápat a chybovat. Musíme zvážit, kdy dítě naši pomoc nutně potřebuje, nebo dokonce požaduje a kdy je lepší nechat ho soustředěně, se zájmem pracovat, dělat chyby a poučit se z nich."*⁶⁹

2.2.7 Práce s chybou

Chyba není brána jako bod dolů, prohřešek, který by se neměl opakovat. Chyba je vnímána jako součást učení a stává se ukazatelem toho, jak dalece činnost dítě zvládá. Pokud je schopno chyby rozpoznat a samo je opravit či kontrolovat, získává mnohem větší míru jistoty a nezávislosti. Chyby jim pomůže odhalit sám didaktický materiál, např.: dřevěné válečky, které se dají zasunout jen do otvoru stejně širokého jako je váleček. Chybu je také možné kontrolovat podle předloh přiložených k pomůckám nebo prací ve skupině, kde si děti pomáhají navzájem. U některých činností nebo prací s pomůckami není chyba tak zřejmá, tudíž aby dítě získalo větší jistotu v provádění určité činnosti, je důležité opakování cvičení. Zkušeností a stálým cvičením se chyby postupně odstraňují, dítě získává v činnosti větší jistotu. Nebezpečí, aby se dítě činnost nenaučilo špatně, hlídá vedoucí, který zasáhne, pokud vidí, že se dítěti práce stále nedaří – nedělá ji správně.⁷⁰

2.2.8 Práce s pochvalou

Montessori postupem času zjistila, že nemá cenu děti ani odměňovat. Stačí jen diferencovat jazyk, tak aby dospělý nehodnotil nebo neposuzoval, ale dítě mělo dobrý

---

⁶⁸ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 78-79.

⁶⁹ [Tamtéž], s. 78-79.

⁷⁰ [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele*. Praha: Public History Praha, 1999. s. 37-39.

pocit z dobře odvedené práce. Montessori se chtěla vyvarovat tomu, aby děti byly na pochvale a odměnách závislé. Důležité je, aby děti měly dobrý pocit z dobře provedené práce.⁷¹ O odměnách začala hlouběji přemýšlet, když předškolní děti z jejího Domu dětí, neprojevovaly zvláštní nadšení nad odměněním úkolu bonbonem. Bonbon si schovaly do kapsičky a nijak se nad tím nepozastavovaly. Usoudila, že děti je možné uspokojit i pocitem z dobře vykonané práce.⁷²

2.2.9 Kosmická výchova

Kosmickou výchovou navazuje Montessori na J. A. Komenského. Shodují se v tom, že věci spolu souvisí a tvoří celek. Dítě poznává detaily, které tvoří celek. Vše ve vesmíru je vzájemně spojeno a tvoří jednu jednotu. Propojením témat kosmické výchovy, získává dítě představu o řádu a fungování světa, což mu pomáhá lépe se ve světě orientovat, najít si své místo a porozumět sobě i ostatním.⁷³

Montessori byla věřící a byla přesvědčena, že člověk je součástí kosmického řádu, ne jeho tvůrcem. Tvůrcem je Bůh, proto by se člověk tak měl chovat. Velice s ní otřásla 1. světová válka. Proto se snažila šířit myšlenku výchovy k přátelství, za kosmické poslání člověka považovala vybudovat "*svět přátelství*". Věřila myšlence, že šťastné dětství bude cestou ke šťastnému životu v dospělosti. Chtěla vytvořit svět harmonie, který se ale stal nedosažitelným cílem.⁷⁴

Kosmická výchova je sjednocení předmětů vlastivědy, prvouky, přírodovědy, zeměpisu, dějepisu, později i chemie a fyziky. Součástí jsou též společenská témata, dovednosti pohybové, hudební a výtvarné.⁷⁵

---

⁷¹ [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Základní principy*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <<http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky//>>

⁷² [srov.] MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. s. 106.

⁷³ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 35-39.

⁷⁴ [Tamtéž], s. 35-39.

⁷⁵ [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Základní principy*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <<http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky//>>

3 METODA MONTESSORI PRO RŮZNÁ VĚKOVÁ OBDOBÍ

Když Montessori začínala se svým Domem dětí, neměla ještě žádnou "vzdělávací metodu". Ta se začala rýsovat až během jejího důkladného pozorování dětí při práci ve svobodném prostředí, z kterého vznikly zásady pro Montessori pedagogiku. Obecně jsou důležité tři věci: *příjemné a přátelské prostředí, učitel a speciální pomůcky*.⁷⁶

V předchozích kapitolách jsme si již pedagogiku popsali, nyní si rozebereme její aplikaci na různá věková období.

3.1 Předškolní věk 3-6 let, „Dej mi čas“

V předškolním věku se dítě vyskytuje v prostředí, kde je vše přizpůsobeno jeho výšce (malé stoly a židle, klika nízko na dveřích, obrázky na stěnách ve výšce očí dětí apod.) a vše je logicky uspořádáno, jak jsme již zmínili. Zaměřujeme se na cvičení praktického života, pohybová cvičení a vývoj pomocí smyslových zkušeností prostřednictvím smyslového materiálu, který odpovídá senzitivním obdobím dítěte. Pomůcky zahrnují *materiál pro cvičení praktického života, smyslový materiál, materiál na čtení a psaní, matematický materiál a kosmický materiál* (pomůcky-materiál je detailněji popsán na straně 31-34). V praktických činnostech se děti snaží napodobovat dospělé, proto například samy prostírají stůl, myjí nádobí, utírají prach, zalévají květiny apod. Prostředí umožňuje dítěti cvičením praktického života i prostřednictvím pomůcek rozvíjet jemnou motoriku (harmonizaci a větší přesnost pohybů), vědomě vnímat a vstřebávat dojmy z okolí. Cvičení vede též k větší zodpovědnosti, sebedůvěře a pocitu, že má svou hodnotu. Není důležitý výsledek práce, ale proces.⁷⁷

Dítě se volně pohybuje po třídě a vybírá si pomůcku, se kterou bude pracovat. Děti pracují samostatně, nebo si pomáhají ve skupinách. Jestliže je třeba vysvětlit specifický problém či aktivitu, dělají se *společné lekce*, které vede učitel. Důležité je opakování aktivit, jak při práci s pomůckami, tak v běžném životě. Montessori tento postup nazývá *"Dej mi čas!"*. Klade dospělým na srdce, aby měli s dětmi trpělivost, i pokud jde o sebeobsluhu, například o oblékání a zavazování bot. Rodičům se mnohdy zdá

---

⁷⁶ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. s. 106-116.

⁷⁷ [srov.] EVERHARDTOVÁ, Christina. *Pedagogika Marie Montessoriové v rodině a v mateřské škole*. In: HARALD, Ludvik et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 56-60.

rychlejší, když sami děti obléknou a obují ve svém tempu. Pak není divu, že s těmito úkony mají jejich ratolesti potíže.⁷⁸

3.2 Primární stupeň ZŠ 7-12 let, „Pomoz mi, abych to dokázal sám“

Děti, které přejdou z předškolního vzdělávání na základní školu, je podle Montessori důležité, hlavně brát ven, do přírody. Tento případ je srovnáván s J. A. Komenským, když poprvé použil k učení a poznávání světa obrázky. Obrázky postupem času začaly být nedostačující a začaly se používat speciální pomůcky, zobrazující věci kolem nás. Montessori byla ale toho názoru, že vyjít ven s dětmi do přírody je nejlepší způsob jak umocnit výuku. Děti se dostávají do přímého kontaktu s přírodou. Montessori uvádí, že pokud si dítě má udělat představu o životě hmyzu, stačí mu poznat jeden druh, aby si udělalo představu o životě ostatního hmyzu.⁷⁹

Dítě v tomto věku začíná myslet abstraktně. Jeho myšlení se opírá o jeho představivost, proto je třeba představivost podporovat. Montessori uvádí příklad vyjádření hloubky moře, kterou dětem přirovnává k nejvyšším horám. Učitel by měl také *uváděním detailů, nastiňovat celek*. Je důležité nepopisovat jen detaily, ale detaily zasazovat do celku, abychom určili vazby a dítě si mohlo dělat souvislosti a opět zapojit svoji představivost. Např.: pokud popisujeme zeměkouli, na jejímž povrchu žijeme, měli bychom dodat, že planeta je součástí vesmíru, „světa hvězd.“⁸⁰

Děti mimo toho, že chodí ven do přírody, pracují v připraveném prostředí. Mají zde materiály pro výuku matematiky, jazyka, biologie, umění, astronomie, zeměpisu atd., které opět mají své místo, kam je děti vrací. Prostor by mělo být uspořádané, přehledné, neměly by se objevovat zbytečné rušivé elementy. Je přesně dán čas, který určuje délku jednotlivých činností (práce s pomůckami, oběd, výtvarná výchova, společné lekce apod.). Neustále se zdůrazňuje individualita dítěte, tedy individuální čas na zvládnutí úkolu (počítání, čtení...). Děti jsou ve smíšených třídách, nemělo by tak

---

⁷⁸ [srov.] EVERHARDTOVÁ, Christina. Pedagogika Marie Montessoriové v rodině a v mateřské škole. In: HARALD, Ludvik et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 50-55.

⁷⁹ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Od dětství k dospívání*. Praha: TRITON, 2011. s. 31-36.

⁸⁰ [Tamtéž], s. 36-76.

docházet k soupeření dětí, ale k jejich spolupráci.⁸¹ Dělalji se i sezení s rodiči, aby byli uvedeni do problematiky Montessori a věděli jak s dětmi doma pracovat.⁸²

Děti nemají žákovské knížky, ale pedagog si vede záznamy o jejich postupu v učení. Dokončené práce si děti dávají do svého portfolia (do desek). Důležité je i sebehodnocení žáků, kdy hodnotí svou práci, nasazení a možnosti. Toto hodnocení provádí nejdříve ústně, později písemně. Hodnocení slouží k přehledu osobního výkonu. Známkování záleží více méně na škole, používá se především slovní hodnocení,⁸³ někde přidávají i klasické známkování.⁸⁴ Co se týče domácích úkolů, závisí to na učitelích a na práci žáků, zdali je dostávají. Pokud jde o testy, ty se tu také píšou, protože všude v běžném životě se s testy budou děti setkávat. Vychovatel to ale prezentuje jako určení směru jejich výuky, aby nedocházelo k porovnávání dětí mezi sebou. Testování dětí většinou i baví.⁸⁵

3.3 Sekundární stupeň ZŠ 12-18 let, “Děti Země”

Tento věk je kritický. Dochází k tělesné proměně a zároveň dítě bojuje s psychologickými problémy. Je plně pochybností, vášnivých citů, trpí nedostatkem sebevědomí, je citlivější na výroky o jeho osobě. Hledá svou identitu, své postavení v životě, postupně ztrácí “dětský” zájem o poznávání světa kolem sebe. Období je charakteristické velkou vzdorovitostí a touhou po svobodě.⁸⁶

Ve škole dospívající dostávají svobodu, ale musí se řídit určitými pravidly, která představují hranice, co můžou a nemůžou dělat. Ve studiu neexistují osnovy, určuje se jen “rámcový plán”. Měl by zprostředkovávat poznatky, ze všech oborů, ve kterých by

---

⁸¹ [srov.] RUDOLPHOVÁ, Uta. Nahlédnutí do rodičovského semináře o montessoriovské pedagogice v základní škole. In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 74-94

⁸² [srov.] ELSNER, Hans. Montessoriovská základní škola - Obrázky ze školní výuky. In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 74-94

⁸³ [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: FAQ – často kladené dotazy*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <
<http://www.montessoricr.cz/faq-casto-kladene-dotazy/>

⁸⁴ [srov.] RUDOLPHOVÁ, Uta. Nahlédnutí do rodičovského semináře o montessoriovské pedagogice v základní škole. In: HARALD, Ludvík et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 87.

⁸⁵ [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: FAQ – často kladené dotazy*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <
<http://www.montessoricr.cz/faq-casto-kladene-dotazy/>

⁸⁶ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Od dětství k dospívání*. Praha: TRITON, 2011. s. 78-81.

si student měl udělat souvislosti – mezioborové propojení (pracují na projektech).⁸⁷ Rámcový program tedy zahrnuje i mravní a etickou výchovu, zaměřuje se na rozvoj jeho osobnosti a dává mu prostor pro sebevyjádření pomocí hudby, umění, či jazyka. Nepostradatelnou částí jsou teoretické znalosti, praktické zkušenosti (které získává při práci na škole, kde se učí, jak věci dát do pořádku) a práce se stroji. Školy navštěvují i učitelé odborných předmětů (učitelé zemědělství, zahradnictví, vedoucí prodejny apod.). Velká pozornost se věnuje i tělesnému vývoji dítěte. Škola by se podle Montessori měla nacházet blízko lesa-pláže a většina učitelů by zde měla bydlet.⁸⁸ Tato škola je nazývána *zkušenostní školou sociálního života*, díky spojení vzdělávání, práce a společenského života ve zdravém prostředí.⁸⁹

4 POMŮCKY – MATERIÁL MARIE MONTESSORI

“Materiál utvářený a rozvíjený Montessori, má svou historii. Vychází z materiálů, využívaných Itardem a Sequinem při práci se zaostalými dětmi a z materiálů sloužících v experimentální psychologii. Materiály jsou zaměřeny především na smyslovou a pohybovou výchovu, která je základem rozvoje inteligence.”⁹⁰

Materiál se obecně dělí na *praktická cvičení*, *pohybová cvičení* a *cvičení smyslů prostřednictvím pomůcek*, jak uvádí Zelinková. Všechny oblasti respektují senzitivní fáze vývoje dítěte.⁹¹

4.1 Praktická cvičení

Montessori čerpá náměty z běžného života. Praktická cvičení dělí do dalších podskupin: *cvičení sebeobsluhy* (oblékání, hygiena, stravování), *cvičení orientovaná na jednání s lidmi* (slušné chování, komunikace), *cvičení péče o prostředí* (zalévání květin,

---

⁸⁷ [srov.] KLEIN-LANDECK, Michael. Pedagogika Marie Montessoriové na 2. stupni ZŠ jako "škola zkušeností sociálního života." In: HARALD, Ludvik et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 97-102.

⁸⁸ [srov.] MONTESSORI, Marie. *Od dětství k dospívání*. Praha: TRITON, 2011. s. 78-81

⁸⁹ [srov.] KLEIN-LANDECK, Michael. Pedagogika Marie Montessoriové na 2. stupni ZŠ jako "škola zkušeností sociálního života." In: HARALD, Ludvik et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 97-102.

⁹⁰ ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 47.

⁹¹ [Tamtéž], s. 47.

mytí nádobí, zametání, práce na zahradě).⁹² Všechny tyto činnosti, zvládnou děti od tří let. Jelikož se dítě učí nápodobou, činnost, kterou se má naučit, by mělo nejdříve vidět. Neustálým opakováním a zkoušením postupů si činnost postupně osvojí.⁹³ Při předvádění je nejdůležitější, aby dospělý dítěti nevnucoval jeho postup práce a nechal dítěti volnost v přístupu k činnosti. Činnost se dítěti předvede a pak už je na dítěti, jak k činnosti přistoupí, je přirozené, že si nebude pamatovat celý postup práce, samo si tak hledá přístup k činnosti. Někdy je třeba dítěti činnost předvést vícekrát.

Pomůcky pro praktická cvičení mají být přitažlivé barvou, tvarem, pobídnout ho k činnosti. Jako příklad si můžeme uvést čtvercový rám (30 x 30 cm), na kterém jsou připevněny dva díly látek, na vnitřních stranách látek jsou tkaničky na zavazování, knoflíky, zipy, přezky. Cílem je naučit se různé způsoby zavazování a zapínání, které vedou k větší samostatnosti při oblékání atd., rozvíjení motoriky, zpřesnění a automatizaci pohybů. Úkol je určen pro děti od tří let. Chybu děti mohou udělat, pokud díly látek neleží u sebe nebo se jim uvolní klička.⁹⁴

4.2 Pohybová cvičení

"Pohybová cvičení pomáhají uvědomovat si vlastní pohyb. Montessori je dělí na cvičení s náměty z běžného života, cvičení nehybnosti a ticha, gymnastická a rytmiická cvičení, chůze po lince."⁹⁵

Při cvičení běžného života, zapojují děti svaly jako při gymnastických cvičeních a zároveň si osvojují různé domácí práce a tvoří se vztah k prostředí, ve kterém dítě žije. Proto se vše přizpůsobuje dětským rozměrům – pracovní náčiní, nádobí, nábytek apod. Při cvičení nehybnosti a ticha, kdy například vychovatel šeptá jméno dítěte, aby mohlo slyšet své jméno, musí ve třídě panovat naprostý klid. Při pohybování musí dítě vědomě ovládat svůj dech, své pohyby, soustředit se na ně, aby se pohybovalo co nejtišeji. Význam cvičení spočívá v hluboké koncentraci, která vede k sebeovládání a kontrole. *Gymnastická cvičení* slouží taktéž ke kontrole pohybů. *Chůze po linii* - děti chodí po linii vyznačené křídou na podlaze, patu předkládají těsně před špičku, úkol si mohou ztížit tím, že nesou například zvoneček, který se nesmí rozeznět. Cvičení opět vede ke

---

⁹² ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 48.

⁹³ [Tamtéž], s. 48-49.

⁹⁴ [Tamtéž], s. 48-51.

⁹⁵ ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 51.

koncentraci pozornosti a zpřesňování pohybů, rovnováže. Všechna tato cvičení mají zvyšovat sebedůvěru dítěte, jejich postupným zvládnutím.⁹⁶

4.3 Smyslový materiál a smyslová cvičení Marie Montessori

Materiály se dělí podle jejich funkce na poznávání barev, tvarů, velikostí, povrchů a struktur, teplot, váhy, zvuků, vůní.⁹⁷ Pomůcky se zaměřují vždy jen na jednu vlastnost. Izolovaná vlastnost by měla být na první pohled zřetelná (např. červená a zelená), ten samý materiál v dalších úkolech nabývá na obtížnosti (např. odstupňování tónů červené barvy). Vlastnost materiálu, na kterou se zaměřujeme, by nemělo nic rušit, aby dítě při práci s nimi bylo pozorné a nerozptylovalo ho další elementy. Například při určování délky, používáme tyčky ze stejného materiálu, stejné barvy a jediný rozdíl v nich je právě délka. To, že je materiál zaměřen vždy na jednu vlastnost, její rozvoj výrazně posiluje. Dítě se setkává v různých cvičeních s rozlišováním tvarů, velikostí, zpřesňuje a ovládá své pohyby, cvičením získává i cit pro pravidla a řád, rozvíjí slovní zásobu, připravuje se na čtení a psaní. Můžeme si uvést jeden příklad z mnoha.⁹⁸

Červená věž (viz obrazová část str. 57)

Obsahuje 10 krychlí, z pevného nabarveného dřeva, musí mít odlišnou barvu, než pracovní plocha. Krychle jsou ve velikosti 10–1 cm. Zde dítě získává představu o pojmech malý - velký, srovnáváním od nejmenšího po největší a naopak. Porovnává velikosti (větší než – menší než) a zároveň rozvíjí motoriku. *Největší – nejmenší:* Vychovatel ukazuje dítěti, že se kostky dají stavět na sebe – vedle sebe od největší po nejmenší, pokud dítě nerespektuje velikost kostek a dá je ve špatném pořadí, uvidí, že se mu kostky pravidelně nezmenšují. Pokud dítě z řady vyjme jednu kostku, vidí vzniklou disharmonii. *Větší – menší:* Vychovatel ukazuje rozdíl mezi největší a nejmenší kostkou, kdy z řady kostek vyjme největší a nejmenší kostku, dá je vedle sebe a ptá se, která je velká a která malá. V dalším cvičení dítě pokračuje v dávání nejmenších a největších kostek vedle sebe tak, že bere vždy krajní kostky a dává je vedle sebe: 10 – 1, 9 – 2, 8 – 3, 7 – 4, 6 – 5. Další možností cvičení je, že učitel bere kostku č. 5 a dítě má přiřadit zbylé menší kostky, tj. kostky č. 4, 3, 2, 1. Vychovatel pojmenovává kostky

---

⁹⁶ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 51-55.

⁹⁷ HARALD, Ludvik et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 60-61.

⁹⁸ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 55-57.

číslly 1, 2, 3 atd., čímž označuje přesnou velikost kostek. Materiál je určen pro děti od tří let.⁹⁹

4.3.1 Zásady při předvádění postupu

Stručně si vypíšme, čeho by se měl dospělý při předvádění materiálu držet. Při práci pracujeme zleva doprava nebo od shora dolů, dítě připravujeme tímto způsobem na čtení a psaní. Pokud jsme praváci, sedíme po jeho pravé straně, abychom nebránili ve výhledu. Během činnosti zbytečně nemluvíme, jen na začátku řekneme, co je potřeba, předvedeme a poté opět dodáme potřebné informace, aby se dítě plně soustředilo na naši činnost. To platí jak pro praktickou činnost, tak pro práci se smyslovým materiálem.¹⁰⁰

4.4 Didaktický materiál

Navazuje na smyslový materiál (viz výše) a zaměřuje se na: *Přípravu čtení a psaní, cvičení řeči, úvod do počítání, úvod do provádění matematických operací, výpočet ploch těles, biologie, vlastivědy*. Podstatou materiálu je, že dítěti slouží ke studiu detailů, ze kterých se tvoří celek. Tedy poznání, že části tvoří celek a zároveň dítěti ukážeme, že problém nemusí být předmětem zkoumání jen jednoho vědního oboru – předmětu. Děti od 7 do 12 let, přechází od smyslového poznávání k abstrakci, o věcech přemýšlí, jak jsme již zmínili. Proto pomůcky, které útočí přímo na smysly, se postupně posunují do pozadí.¹⁰¹ Nastupují pomůcky, u kterých je důležité *ohraničení, estetická kvalita, podněcování aktivity a kontrola chyb*.¹⁰²

Ohraničením chápeme, že každý předmět má své místo, vše je přehledně uspořádáno. Nic nám nepřekáží ani při práci na stole, či na zemi. Zahrnuje i množství stejných pomůcek, většinou je ve třídě jen jeden kus od jedné pomůcky, aby se děti naučily čekat. Estetická kvalita přitahuje pozornost, podněcuje dítě k manipulaci a má také vliv na vývoj estetického citění. Protože jsou předměty přitažlivé, je dítě nuceno si vybrat, dítě tedy trénuje svobodu jednání. Předmět by měl nejen dítě pobídnout

---

⁹⁹ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 57-63.

¹⁰⁰ [srov.] HONKOVÁ, Olga. *Montessori Beskydy: Pravidla předvádění pomůcek*. [online]. [b.r.] [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.montessori-beskydy.cz/pomuckove_knihy/pravidla_predvadeni_pomucek/>

¹⁰¹ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 64-65.

¹⁰² ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 65.

k aktivitě, ale i zaujmout dítě tak, aby u činnosti setrvalo. Základním rysem je tedy dobrá manipulace a samostatné rozpoznání chyby, dokáže ji samo opravit. Takováto sebekontrola vede k nezávislosti. Kontrola chyb napomáhá i odhalit různé poškození smyslových orgánů.¹⁰³

---

¹⁰³ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. s. 65- 69.

5 MONTESSORI A KLASICKÁ ŠKOLA

Když se otočíme zpět, zjistíme, že všechny dnes vyzdvihované metody výuky, jsou výsledkem vývoje během historie. Ať už mluvíme o dnes uznávané prožitkové pedagogice, projektovém vyučování, ekologickém zaměření nebo o Škole hrou, "Schola ludus", již z dob J. A. Komenského. Velká pozornost je dnes směřována i na osobnost učitele. To všechno je výsledkem historického vývoje, kterým škola prošla. Nedílnou a významnou součástí je i období 19. – 20. stol., kdy vznikaly alternativní školy. Vzniklo mnoho nových přístupů k vyučování, které se staly zajímavé i pro běžné školy. Od té doby žádné zásadně nové metody nevznikly.¹⁰⁴

Rodiče se často rozhodují, jestli jejich dítě dát na běžnou, či alternativní školu. Dnes se již objevují i případy propojení školy běžné a alternativní. Společnost Montessori, o.s., se rozhodla poskytnout běžným školám svoje pomůcky pro výuku na 1. stupni. Příkladem je škola v Hřebči u Kladna, která tuto možnost využívá. Pomůcky byly nejdříve určeny na pomoc slabším žákům ke zvládnutí základů matematiky, geometrie, psaní, čtení apod. Záhy přišli na to, že pomůcky jsou vhodné pro všechny děti. *"Pohyb usnadňuje vnímání, pomůcka dává abstrakci konkrétní podobu. To je základ chápání a učení prostřednictvím Montessori na rozdíl od klasického učení přes abstrakci. Vycházeli jsme z toho, že když dítě nezvládne základy, na kterých vzdělání stojí, když neumí bezpečně číst, psát a počítat, bude mu učení dělat čím dál větší potíže. Proto jsme se zaměřili právě na tyto předměty,"* uvádí Jana Udatná, projektová manažerka Společnosti Montessori. *"Naším záměrem není dělat z běžných škol školy Montessori. Chceme jen tuto metodu otevřít dalším školám. Vybrat z ní prvky, které mohou učitelky těchto škol použít. Rozšířit pomůckami spektrum podnětů, které může učitel žákovi dát podle jeho potřeb,"* doplňuje nakonec.¹⁰⁵

5.1 Srovnávání Montessori školy a školy klasické

Určit, která škola je lepší, je těžké. To se týče všech srovnávání alternativ a klasické školy. K tomu abychom mohli bezpečně určit, která škola je lepší, museli bychom přesně vědět, co to "lepší" znamená, jak se zmiňuje K. Rýdl. Mnoho českých odborníků neví, co by mělo být nejdůležitějším ukazatelem. Obecně vzato, tři nejdůležitější

¹⁰⁴ [srov.] MORKES, František. Kořeny moderní školy a pedagogiky. *Učitelství noviny* [online]. 06/2006 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=2840/>>

¹⁰⁵ ŠTEFLOVÁ, Jaroslava. Prvky Montessori v běžné základní škole. *Učitelství noviny* [online]. 07/2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=7116/>>

z desítek ukazatelů jsou: *vzdělávací proces - výsledky, prostředí školy a různé rodiny žáků*. U nás se srovnávání škol alternativních a klasických neprovádí. Tyto výzkumy se prování v zahraničí (USA, Nizozemí, Německo, Francie...). Provádí zde i metaanalýzu. Jde o vyhodnocení všech výsledků vzdělávání, zaměřené na různé oblasti (faktory ovlivňující vzdělávání), které se celkově vyhodnotí. Z tohoto celkového vyhodnocení se poté vyvodí závěry. Obecně z těchto výzkumů vyplývá, že žádné zásadní rozdíly mezi klasickými a alternativními školami nejsou. V klasických školách dosahují žáci lepších výsledků v matematice, jazyce a čtení. V alternativních školách jsou děti samostatnější, kreativnější, zvědavější a mají lepší postoj ke škole a jsou nezávislé.¹⁰⁶

Německý výzkum z roku 2010 srovnávající Montessori a klasickou školu od 1. do 4. třídy v rámci inteligence, matematiky, tvořivosti a jazyka neukázal žádné výrazné rozdíly. Na inteligenci druh školy vliv neměl. Děti z Montessori škol byly tvořivější. V matematice v Montessori škole lépe zvládaly geometrii, v klasické škole zas slovní úlohy. V prvních letech měly Montessori školy lepší výsledky v pravopisu, ten se ale do 4. třídy srovnal a od 4. třídy u obou skupin klesl zájem o školu.¹⁰⁷

6 MONTESSORI V ČR A VE SVĚTE

Mezinárodní asociace Montessori (Association Montessori Internationale - AMI) v Amsterdamu založená 1929, je nadřazenou asociací pro jednotlivé organizace Montessori ve světě. Poskytuje poradenství pro Montessori organizace, dohlíží na vzdělávací kurzy, výrobce pomůcek, vydávanou literaturu, certifikuje diplomy, organizuje kongresy... Pedagogika je rozšířená po celém světě (Anglie, Francie, Německo, Nizozemí, Španělsko, Rusko, Japonsko, Čína, USA, Kanada atd.).¹⁰⁸ V Nizozemí a v Německu je Montessori pedagogika hojně rozšířená. Běžně je zde zastoupena školkami a školami prvního i druhého stupně pod záštitou mnoha organizací¹⁰⁹ (Německo - *ADMV - Aktionsgemeinschaft Deutscher Montessori Vereine* -

---

¹⁰⁶ [srov.] PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2010. s. 103-105

¹⁰⁷ [srov.] HEISE, Elke; BÖHME, Edith; KÖRNER, Sandra. Montessori-orientierter und traditioneller Grundschulunterricht: Ein Vergleich der Entwicklung von Rechtschreibung, Rechnen, Intelligenz und Kreativität. *Reinhardt - journals: PSYCHOLOGIE IN ERZIEHUNG UND UNTERRICHT* [online]. 2010, s. 257-272 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://www.reinhardt-journals.de/index.php/peu/article/view/1096>

¹⁰⁸ [srov.] Správa webových stránek. *Association Montessori Internationale*. [online]. c2013 [cit. 2014-04-20]. Dostupný z: < <http://www.montessori-ami.org/> >

¹⁰⁹ [srov.] KLEIN-LANDECK, Michael. Pedagogika Marie Montessoriové na 2. stupni ZŠ jako "škola zkušeností sociálního života." In: HARALD, Ludvík, et al. *Výchováváme a vzděláváme s Marií*

*Akciová společnost německých montessoriovských spolků, DMG - Deutsche Montessori Gesellschaft - Německá společnost Montessori, Montessori Vereinigung, Nizozemí - Nederlandse Montessorivereniging - Nizozemský montessoriovský spolek.*¹¹⁰ V USA tuto metodu využívá nebo ji rozvíjí cca 4 000 škol, z čehož je 1/10 státních.¹¹¹ V Itálii, kde Montessori s pedagogikou začala, paradoxně mnoho škol nenalezneme. Většina zde funguje pod vlivem církve.¹¹²

U nás do roku 1989 existovala jen jedna příručka: *Příručka vědecké pedagogiky – v období 1. republiky* a fungovala jen jedna mateřská škola a to u střední školy v Dejvicích (i dnes je součástí centra volného času). Od 90. let založil Montessori centra Ing. Plachý (zasloužil se o české vydání tří knih Marie Montessori), ty ale časem zanikly. Společně s profesorem Rýdlem a Ivanou Baxovou, vytvořili "*Vzdělávací program Mateřská a základní škola Montessori (1. a 2. stupeň)*" a předložili ho MŠMT na zkušební provoz.¹¹³ V roce 2003 byl zkušební provoz ukončen a dále se školy řídí podle RVP ZV (Rámcový vzdělávací program – základní vzdělání) a RVP PV (Rámcový vzdělávací program – předškolní vzdělání).¹¹⁴

První kurz pro veřejnost v Praze se uskutečnil v roce 1998, vedli ho američtí učitelé z AMS (*American Montessori Society*). Na základě toho vznikly školky v Kladně a Jablonci nad Nisou. Učitelky poté jezdily na školení do škol po Evropě s delší tradicí Montessori škol. V roce 1999 byla založena Společnost Montessori o.s., která v roce 2000 uskutečnila kurz vedený lektory ze zahraničí. V Praze vznikla pražská mezinárodní Montessori škola (*IMSP - International Montessori School Prague*). Školky a Montessori centra vznikly v Brně, Pardubicích, Olomouci. První škola se otevřela ve školním roce 2001 – 2002 v Kladně. Další školy následovaly, například

---

Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. s. 103-105

¹¹⁰ [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele.* Praha: Public History Praha 1999. s. 61-62.

¹¹¹ [srov.] Správa webových stránek. *American Montessori Society: Montessori Schools.* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupný z: < <http://amshq.org/Montessori-Education/Introduction-to-Montessori/Montessori-Schools/>>

¹¹² [srov.] RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele.* Praha: Public History Praha 1999. s. 61.

¹¹³ [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Montessori pedagogika v ČR.* [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: < <http://www.montessoricr.cz/montessori-pedagogika-a-ceske-zeme/>>

¹¹⁴ [srov.] TOMEK, Karel. Oznamení o ukončení režimu pokusného ověřování a pokračování pedagogiky Montessori v rámci stávajících právních předpisů. *MŠMT: Články.* [online]. 16.09.2003 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: < <http://www.msmt.cz/search.php?action=results&query=montessoricz> />

v Praze v ZŠ Meteorologická, v Brně, Pardubicích; dále pak v Praze v ZŠ Na Beránku, Na Dlouhém lánu, v Jablonci nad Nisou, ve Slapech u Tábora...¹¹⁵

Od roku 2007 se zvýšil zájem o Montessori kurzy. Tam, kde jsou Montessori školky, rodiče zakládají Montessori školy (což je případ i Českých Budějovic) nebo zakládají Montessori centra, na která pak navazují Montessori školky. V roce 2011 vznikla i první škola druhého stupně v Kladně (též na základě rodičovské aktivity) a dále tam, kde Montessori školy fungují už delší dobu: Praha, Brno, Olomouc.¹¹⁶

---

¹¹⁵ [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Montessori pedagogika v ČR*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <
<http://www.montessoricr.cz/montessori-pedagogika-a-ceske-zeme/>>

¹¹⁶ [srov.] Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Montessori pedagogika v ČR*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <
<http://www.montessoricr.cz/montessori-pedagogika-a-ceske-zeme/>>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 IDEA ZÁMĚRU PRAKTICKÉ ČÁSTI

Vytvořit knihu či leporelo, které se nebude skládat jen z ilustrací, ale bude obsahovat i předměty, se kterými se bude moci manipulovat. To byla myšlenka, která doprovázela celý vývoj mé práce. Inspiraci čerpá z pedagogiky Marie Montessori, zejména pomůcek a sloužit bude předškolním dětem jako hra, při které se něco naučí.

Prvně jsem zvažovala zaměřit celou knihu-leporelo jen na jednu vlastnost (barva, tvary...), tak jako to dělá Montessori. Později vznikl nápad "návodu" jak s různými pomůckami pracovat. Zvažovala jsem práci s barvami, geometrickými tvary a písmeny. V této fázi jsem již pracovala s myšlenkou leporela. Stále jsem ale do něj chtěla zakomponovat prvky ze dřeva, se kterými by se dalo volně manipulovat. Daly by se lehce vkládat, vyjímat a sestavovat. Leporelo by tak hned dostalo jiný rozměr. Jaký materiál ale využít, aby prvky plnily tuto funkci? Po dlouhém přemýšlení, co by vytvoření taktilních tvarů umožnilo, jsem našla na internetu magnetické a nemagnetické (ferroflexové) samolepící folie. Problém byl vyřešen a zrodil se konečný návrh leporela, které pracuje s geometrickými tvary.

V leporelu jsou obsaženy složky vizuální (barvy, ilustrace), taktilní (práce s dřevěnými magnetky) a obsahuje intelektuální úkoly (skládání obrazců, porovnávání velikostí, určování pořadí). Jak zmínila Montessori a dočteme se o tom například i v knížce Lenky Šulové o raném psychickém vývoji dítěte, jsou tyto zkušenosti důležité: *V průběhu raného dětství je rozhodujícím faktorem získaná zkušenost. Ta bude určovat, které synaptické spoje (synapse zajišťují propojení mezi neurony, což jsou místa propojení axonů a dendritů - výběžky vycházející z neuronů) budou přetrvávat a které budou v důsledku jejich nedostatečného využívání eliminovány. Rozvoj poznávacích procesů je závislý na funkční spolupráci obou hemisfér.*¹¹⁷

8 ÚKOLY A REALIZACE

Od Montessori jsem převzala myšlenku práce s geometrickými tvary a jednoduchost, aby leporelo bylo pro děti přehledné a neobjevovaly se rušivé elementy. Leporelo je zaměřeno jen na geometrické tvary, se kterými jsou spojeny různé úkoly. Nesouhlasím ale s úplnou strohostí, proto jsem do leporela zapojila postavičku prasátka, které by se mělo stát jakýmsi průvodcem, aby se z leporela nestala chladná učebnice.

---

¹¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova: Karolinum, 2012. s. 26-27.

Úkoly jsou nastíněné, aby rodiče i děti věděli jakým způsobem s leporelem pracovat. Vždy je ale ponechán prostor, aby je bylo možné uchopit po svém nebo domyslet. Snažila jsem se tím zachovat myšlenku Montessori, aby děti objevovaly a zkoušely různé možnosti.

Tvarem se leporelo inspiroje v knížce *Formát* od G. Ambrose a P. HARRISE. Kde se nazývá *Harmonikový duel: Harmonikový sklad křidel publikace, které se setkávají uprostřed*.¹¹⁸ Můžeme si tedy představit tvar, který při rozevření připomíná otevírání okna, akorát z každé strany máme dvě okenice za sebou. Leporelo vychází z velikosti A5, což je základna a křídla, která se scházejí na základně, jsou velikosti A6. Ferroflexová folie je přilepena ze zadní strany základny leporela. Slouží jako pracovní plocha pro plnění úkolů a zároveň jako "úložný prostor" pro magnety. Leporelo je rozděleno na pomyslné dvě strany: přední - teorie, zadní - praktická cvičení. Ta obsahuje magnetickou desku. Pole leporela jsou vyřezaná z kartonu o síle necelých 2 mm, slepená bílou lepenkou, aby vynikl kompaktní tvar. Grafická podoba vznikla v programu Corel DRAW. Konečnou podobu jsem vytiskla a přilepila na maketu leporela lepidlem ve spreji, aby nedošlo ke krabacení nebo rozpítí barev.

8.1 Co je to Ferroflex

Ferroflex je nemagnetický materiál, který slouží k vytvoření magnetické plochy pro magnety. Je vhodný pro výrobu magnetických tabulí a magnetických ploch (např. nalepením na zeď apod.). Je lehký, ohebný a dají se z něj lehce vyřezat nejrůznější tvary. Já využívám Ferroflex 0,4 mm v barvě matné bílé.¹¹⁹

8.2 Geometrické tvary

Pracuji s geometrickými tvary čtverec, kruh, obdélník, trojúhelník a lichoběžník. Jsou vyřezané z překližky o síle 3 mm, nabarvené v základních barvách (červená, modrá, žlutá, zelená) barvou na dřevo a přelakované. Na zadní části je nalepený malý čtvereček magnetu (ze samolepicí magnetové folie), tak aby rušil co nejméně, ale magnet zároveň na ploše držel. Tvary jsou vytvořené k taktilnímu kontaktu.

---

¹¹⁸ AMBROSE, Gavin, HARRIS, Paul. *Grafický design: Formát*. Brno, Computer Press, a.s., 2011. s. 67.

¹¹⁹ [srov.] Správce webových stránek. *SELOS, Bohemia, s.r.o.: Ferroflex* [online]. c2013 [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <<http://www.magnety.eu/ferroflex/>>

8.3 Ilustrace

Ilustrace geometrických tvarů jsem kreslila ručně, poté je naskenovala a vyretušovala v programu Adobe Photoshop. Následně jsem je vkládala do vektorového programu Corel DRAW, ve kterém jsem sestavovala celou podobu leporela. Prasátka jsou dělaná v programu Corel DRAW. Využila jsem je ze své dřívější práce a neměnila je, protože se už osvědčila. V programu Corel DRAW jsou konstruované také předlohy na skládání obrázků a obraz Pieta Moudriana.

8.4 Úkoly

Leporelo spojuje vlastnosti: barva, tvar, velikost do návodu jak s nimi pracovat, prostřednictvím poznávání a prací s geometrickými tvary. Jedna část leporela obsahuje pojmenování a poznávání geometrických tvarů v běžném životě.

Sada geometrických obrazců obsahuje 5 čtverců (o stranách 5 cm, 4 cm, 3 cm, 2 cm a 1 cm), které jsou parafrází na Montessori *červenou věž* (viz strana 32). Úkol je určen k uvědomění si poměru velikostí. Sestavují čtverce v poměru od největšího po nejmenší a naopak. Čtverce jsou pojmenovány čísly 1 - 5. Úkolem je určit, které čtverce jsou například menší než čtverec č. 3.

V sadě jsou dále obsaženy vždy dva páry rovnoramenných trojúhelníků tří velikostí, ze kterých se dají sestavit čtverce. Najdeme tu ještě dva čtvrtkruhy a půlkruh, které dají dohromady kruh a pak už je tu jen obdélník a lichoběžník. Je na dětech, aby pojmenovaly a vybraly ze všech tvarů ty správné k sestavení předkreslených obrazců, které jsou na zadní straně nebo sestavení vlastních. K leporelu je přiložen pásek magnetu, aby si děti mohly vytvořit své vlastní tvary (například z tvrdého papíru), pokud jim nějaké chybí.

Reaguji také na to, že dnes se už předškolní děti vodí do galerií moderního umění. Mimo jiné i umělec Piet Mondrian je vhodný pro využití do leporela. Pracuje s geometrickými tvary a děti si tak mohou zahrát na umělce a sestavit z geometrických tvarů svůj vlastní obraz.

ZÁVĚR

Marie Montessori byla velmi silně pedocentricky zaměřená. Její metodu můžeme shrnout jako pedagogiku, která je stavěná na individualitě dítěte od školky až po dospělost. Této ženě a jejímu životnímu dílu, které se stává více a více populární se věnovala celá tato bakalářská práce.

V myšlenkách M. Montessori najdeme mnoho kladů, ze kterých mohou čerpat rodiče i učitelé. Někteří odborníci shledávají na metodě i určité nedostatky. Negativně hodnotí nedocení hry a odmítání pohádek jakožto výchovného prostředku. Rozporuplnost se nachází i v přístupu učitele. Učitel by měl dítěti ponechat svobodu, respektovat jeho individuální vývoj a zároveň by ho měl motivovat k další činnosti, či opakování. Je to velký nárok na učitele, ve kterém někteří nachází naopak výhodu, pokud učitel úlohu zvládne. Výhody její pedagogiky jsou viděny hlavně v autodidaktickém materiálu, respektování senzitivních fází a ponechání svobody v předškolním věku dítěte a kladení důrazu na soustavnou výchovu a rozvoj smyslů.¹²⁰

Co u nás obecně uvádí někteří odborníci jako nevýhodu alternativních škol rozšířených na českém území (Waldorfská, Montessori, Daltonská, Zdravá škola, Začít spolu...), je příprava na "ideální svět". Alternativní školy si zakládají na svobodném rozvoji osobnosti dítěte, u klasické školy je osobnost povětšinou potlačena, což je obraz fungování celé naší společnosti. Člověk se stále musí něčemu přizpůsobovat.¹²¹ Klasická škola ale postupně přebírá více, či méně prvky alternativ, někde se školy propojují. Uvidíme tedy, jaká bude podoba škol za několik let a jak se změní společnost ve které žijeme.

Moje seznámení s pedagogikou Montessori proběhlo ve škole. Její přiblížení bylo pro mě přínosné, i když bylo občas těžké souhlasit se všemi myšlenkami. Našla jsem zde mnoho inspirace. Teoretická část, ve které jsem se snažila srozumitelně popsat a přiblížit alternativní školy, M. Montessori a celou její práci se stala stavebním kamenem pro praktickou část. Jejím výsledkem je leporelo, které nabralo inspiraci právě v její pedagogice.

---

¹²⁰ [srov.] ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha, Portál, 1997. s. 15-16.

¹²¹ [srov.] HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. Proč si vybrat alternativní školu. *JdemeDoŠkoly: Články: Příprava na 1. třídu* [online]. 2010 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: < <http://www.jdemedoskoly.cz/> >

Z široké škály možností jak uchopit zpracování leporela, jsem si vybrala zpracování geometrických tvarů, které jsou v leporelu jak ve vizuální, tak i taktilní formě, za což jsem velice ráda.

9 SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

9.1 Tištěné informační zdroje

- 1) AMBROSE, Gavin a Paul HARRIS. *Grafický design: Formát*. Brno, Computer Press, a.s., 2011. ISBN 987-80-251-2966-1.
- 2) MONTESSORI, Marie. *Od dětství k dospívání*. Praha: TRITON, 2011. ISBN 978-80-7387-478-0.
- 3) MONTESSORI, Marie. *Tajuplné dětství*. Praha: TRITON, 2014. ISBN 978-80-7387-382-0.
- 4) HARALD, Ludvik, et al. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montissierovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. ISBN 80-7194-266-9.
- 5) HRDLIČKOVÁ, Alena. *Alternativní pedagogické koncepce*, České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1994. ISBN 80-7040-104-4
- 6) PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2010. ISBN ISBN 80-7178-584-9.
- 7) PRŮCHA, Jan, Eliška, WALTEROVÁ a Jiří, MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-772-8
- 8) RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro Učitele*. Praha: Public History Praha 1999. ISBN 80-902193-7-3.
- 9) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- 10) ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-071-5.

9.2 Internetové informační zdroje

- 1) HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. Proč si vybrat alternativní školu. *JdemeDoŠkoly* [online]. 2010 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.jdemedoskoly.cz/Clanek/2756/proc-si-vybrat-alternativni-skolu/>

- 2) HONKOVÁ, Olga. *Montessori Beskydy: Pravidla předvádění pomůcek*. [online]. [b.r.] [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: < http://www.montessori-beskydy.cz/pomuckove_knihy/pravidla_predvadeni_pomucek/>
- 3) HEISE, Elke; BÖHME, Edith; KÖRNER, Sandra. Montessori-orientierter und traditioneller Grundschulunterricht: Ein Vergleich der Entwicklung von Rechtschreibung, Rechnen, Intelligenz und Kreativität. *Reinhardt - journals: PSYCHOLOGIE IN ERZIEHUNG UND UNTERRICHT* [online]. 2010, s. 257-272 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <<http://www.reinhardt-journals.de/index.php/peu/article/view/1096/>>
- 4) MORKES, František. Kořeny moderní školy a pedagogiky. *Učitelské noviny* [online]. 06/2006 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=2840/>>
- 5) Správa webových stránek. *American Montessori Society: Montessori Schools*. [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: < <http://amshq.org/Montessori-Education/Introduction-to-Montessori/Montessori-Schools/>>
- 6) Správa webových stránek. *Association Montessori Internationale*. [online]. c2013 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: < <http://www.montessori-ami.org/>>
- 7) Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Kdo byla Marie Montessori*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: < <http://www.montessoricr.cz/maria-montessori/>>
- 8) Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Základní principy*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: < <http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky/>>
- 9) Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: Montessori pedagogika v ČR*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: < <http://www.montessoricr.cz/montessori-pedagogika-a-ceske-zeme/>>
- 10) Správa webových stránek. *Montessori pedagogika v ČR: FAQ – často kladené dotazy*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: < <http://www.montessoricr.cz/faq-casto-kladene-dotazy/>>

- 11) Správce webových stránek. *SELOS, Bohemia, s.r.o.: Ferroflex* [online]. c2013 [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <<http://www.magnety.eu/ferroflex/>>
- 12) ŠTEFLOVÁ, Jaroslava. Prvky Montessori v běžné základní škole. *Učitelské noviny* [online]. 07/2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=7116/>>
- 13) TOMEK, Karel. Oznámení o ukončení režimu pokusného ověřování a pokračování pedagogiky Montessori v rámci stávajících právních předpisů. *MŠMT* [online]. 16.09.2003 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/search.php?action=results&query=montessoricz/>>
- 14) Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Maria Montessori [online]. c2014 [citováno 4. 04. 2014]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Maria_Montessori&oldid=11207901>

10 TEXTOVÁ PŘÍLOHA – UKÁZKA ŠVP MONTESSORI

Charakteristika školního vzdělávacího programu Základní škola Montessori

Motto: „Vidím novou cestu, neboť již nemůžeme vycházet jen z nás samotných, z naší kultury, nýbrž z dítěte.“

Marie Montessori

Základní škola Montessori je vzdělávací program, který aplikuje pedagogický systém Marie Montessori na všeobecné vzdělávací cíle a obsahy základního vzdělávání v České republice. Základní filozofií tohoto programu je orientace na osobnost dítěte – využití a rozvíjení jeho vnitřní motivace a individuálních schopností. Východiskem je předpoklad, že děti mají opravdový zájem a touhu poznat, naučit se a uplatnit nové poznatky v praxi. Filosofie této vzdělávací strategie je založena na principu svobody a možnosti volby se zodpovědností. Důležitou cílovou složkou je sebepoznání - poznání svých schopností a možností a tedy schopnost stanovit a realizovat svůj další životní program. Dítě je v této koncepci vedeno k samostatnosti, aktivní práci, svobodné volbě, odpovědnosti za svou volbu a jednání, respektu a toleranci ke schopnostem, odlišnému výběru a práci ostatních.

Vyučování je založeno na základních principech pedagogického systému Marie Montessori. Podstatnou složku tvoří samostatná vzdělávací činnost dětí vedená jejich zájmem a vývojovými senzitivními fázemi. Děti nejsou jen pasivními příjemci informací, ale na učení se aktivně podílejí. Děti pracují ve třídách ve věkově smíšených skupinách (dva až tři ročníky), aby byla zajištěna spolupráce a vzájemné přirozené učení a pomoc mezi dětmi. Práce ve věkově smíšených skupinách je jednou ze základních podmínek pro organizaci učení dětí ve třídách Montessori.

Cílem tohoto programu je pomáhat dítěti v poznávání světa i sebe sama. V procesu vzdělávání si dítě – v souladu se svými individuálními a vývojovými možnostmi - osvojuje mateřský jazyk, matematiku, cizí jazyky, základy umění, poznává

svět přírody, svět lidí a svět duchovní kultury, věnuje se tělesným i pracovním aktivitám. Prostřednictvím obsahů jednotlivých výukových oblastí se učí vysvětlit, interpretovat, využít, posoudit, kreativně realizovat své nápady, pozitivně komunikovat, kriticky uvažovat, vcítit se a poznávat sám sebe. Poznává různé možnosti a způsoby učení a učí se volit pro sebe takové způsoby, které jsou pro něj účinné, spolehlivé a efektivní. Dítě získává dovednost rozhodovat se podle svých reálných zájmů a možností.

(...)

KOMPETENCE K UČENÍ	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ svobodná – volná práce dětí ▪ využití senzitivních fází ve vývoji a učení dítěte ▪ polarita pozornosti ▪ připravené prostředí ▪ komunitní kruh ▪ práce s vlastní zodpovědností
<ul style="list-style-type: none"> ➤ vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ filosofie oboru Kosmická výchova ▪ metody práce Kritického myšlení ▪ integrovaná tematická výuka ▪ problémové vyučování ▪ od konkrétního k abstraktnímu
<ul style="list-style-type: none"> ➤ operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ informace a texty v rámci obsahu projektů Kosmické výchovy ▪ vlastní plánování a organizace vyučování dětí ▪ práce s chybou a sebekontrolou
<ul style="list-style-type: none"> ➤ samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ svobodná – volná práce dětí ▪ samostatná práce v připraveném prostředí ▪ sebehodnocení ▪ práce s chybou a sebekontrolou ▪ propojení učiva v projektech a s reálným životem

<p>➤ poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ svobodná – volná práce dětí ▪ práce s vlastní zodpovědností ▪ sebehodnocení ▪ práce s chybou a sebekontrolou ▪ komunitní kruh – setkávání se spolužáky „na elipse“ ▪ prezentace vlastní práce ▪ propojení učiva s reálným životem ▪ globální výchova
--	---

(...)

UMĚNÍ A KULTURA

Motto: „Aktivitu dítěte je třeba podporovat v každém směru. Jediným omezujícím momentem je slušné chování a pořádek...“

Marie Montessori

Charakteristika

Obor Umění a kultura neprobíhá ve škole podle Montessori odděleně, ale vychází z témat projektů v oboru Kosmická výchova. Toto propojení ukazuje, že výtvarná a hudební činnost člověka je způsob vyjádření člověka – stejně jako psaní, vypravování nebo například geometrické znázornění. Výtvarné a hudební náměty budou doplňovat jednotlivá témata v projektech a nabízet společnou i individuální možnost výtvarného a hudebního vyjádření. Důležité je vést děti k toleranci při poznávání a vnímání umění, k odvaze zkusit tímto způsobem vyjadřovat své vlastní myšlenky, pocity a nálady.

Hodnocení výtvarných prací a hudebních projevů dítěte

- formou prezentací všech výtvarných prací, popř. hudebního vyjádření k určitému tématu
- upozornění na originalitu jednotlivých obrázků, výtvorů, způsobu hudebního vyjádření

- k hodnocení zvolit předem domluvená kritéria – např. detailní zpracování, technické provedení, dodržení určitého postupu, dodržení tématu, atd.
- podporovat chuť k tvorbě a umožnit dítěti zakusit radost z tvůrčích projevů
- vést děti k sebehodnocení – čím bych mohl(a) zlepšit techniku své práce
- nesrovnávat a nehodnotit výkon dítěte subjektivním hlediskem učitele nebo ostatních spolužáků
- ponechat při každé práci nějakou možnost vlastní volby dítěte

VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Záměrem výtvarné výchovy je učit děti vyjadřovat své pocity a emoce také prostřednictvím výtvarných technik, podporovat je v chuti kreslit a malovat. Děti se učí vnímavě pozorovat a poznávat různé styly a možnosti zpracování jednoho tématu. Vedeme děti k toleranci k různým osobním možnostem výtvarného zpracování spolužáků. Děti se učí vnímat výtvarné vyjádření jako prostředek k relaxaci, učí se vnímat estetiku prostředí a běžných věcí kolem nás. Postupně ovládají práci různými výtvarnými technikami, učí se připravit a také uklidit potřebný výtvarný materiál, najít pro výtvarnou práci vhodné místo. Učitel se snaží podporovat děti ve vlastním vyjádření, ale také citlivě vést děti k dopracování detailů a tím k dokončení práce, použití domluvené techniky a ukázat možnosti pro vylepšení výtvarné práce. Prezentace výtvarných prací dětí probíhá bez výběru tak, aby děti měly možnost vidět práce svých spolužáků, mohly se jimi inspirovat a samy si mohly uvědomit, co mohou na své další výtvarné práci vylepšit.

Principy práce:

- připravené prostředí s výtvarným materiálem
- různorodé výtvarné techniky, metody a způsoby práce
- volit techniky práce tak, aby děti mohly zažít radost z tvůrčí práce
- vzbuzování zájmu o nevšední pohled na svět či objekt
- společné aktivizující práce k uvedení do tématu

- podpora kreativity a vlastních výtvarných nápadů
- respektování výběru místa a spolupráce dětí

Výtvarné aktivity:

- ilustrace vlastních prací dětí podle jejich záměru
- práce domluvenými výtvarnými technikami
- práce na zadané téma v rámci projektu
- návštěva výtvarných výstav
- vzájemné porovnávání vnímání a pocitů z pozorování běžných věcí kolem nás
- práce s vlastní fantazií, modely a zachycení skutečnosti
- výtvarné experimenty

10.1 Zdroj textové přílohy

RANDÁKOVÁ, Kamila. *ZŠ A MŠ Kladno: Školní vzdělávací program Montessori Základní škola Kladno – 1. stupeň*. [online]. 2008 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <<http://www.montessori-kladno.cz/index.php?s=63>>

11 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

I.	Osobnost Marie Montessori 1870 –1952.....	55
II.	Dům dětí – Casa dei Bambini –San Lorenzo 1907	56
III.	Inspirace Montessori pomůckami.....	57

Obr. příloha I – Osobnost Marie Montessori 1870 – 1952

Obr. 1) Portrét Marie Montessori

Obr. 2) Marie Montessori

Obr. příloha II – Dům dětí – Casa dei Bambini – San Lorenzo 1907

Obr. 3) Třída v Domě dětí

Obr. 4) Děti při praktické činnosti

Obr. 5) Výuka v zahradě

Obr. příloha III – Inspirace Montessori pomůckami

Obr. 6) předškolní pomůcky-materiál Montessori

Obr. 7) Červená věž

Obr. 8) Červená věž II

Obr. 9)–10) Práce s geometrickými tvary

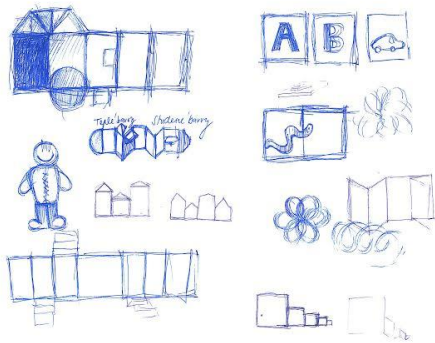
12 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY II – PRAKTICKÁ ČÁST –LEPORELO

I.	Návštěva Montessori školy 2013.....	60
II.	Návrhy.....	61
III.	Hotové leporelo.....	62

Obr. příloha I – Návštěva Montessori školy – 2013

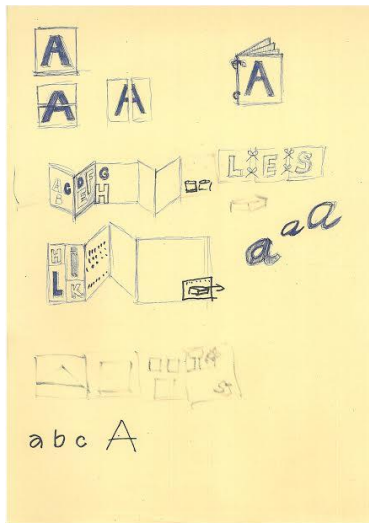
Obr. příloha II – Návrhy

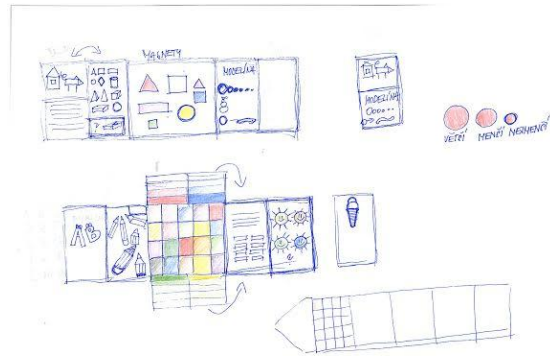
Návrh č. 1

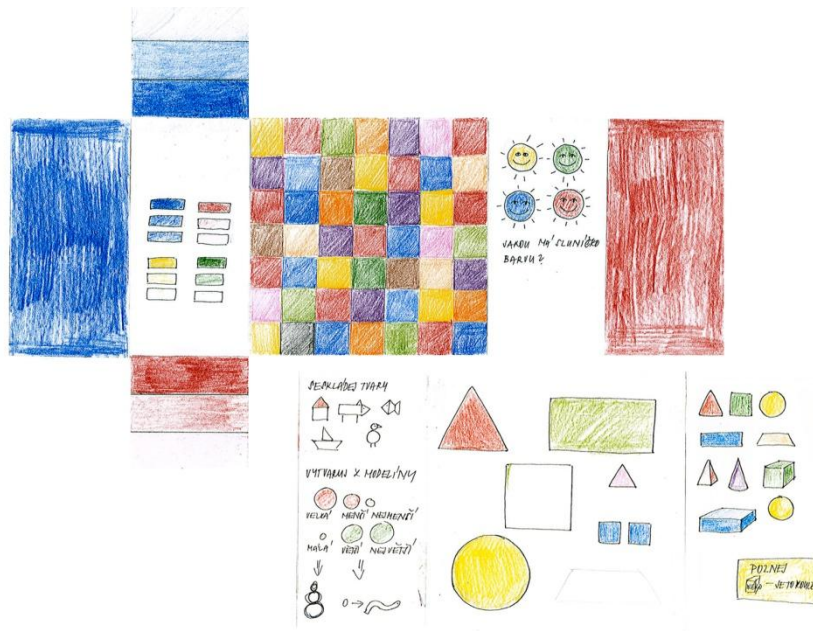
Návrh č. 2

Návrh č. 3

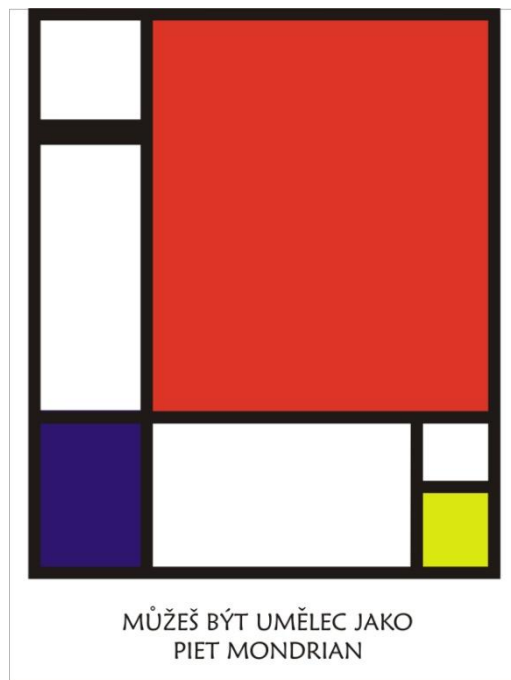
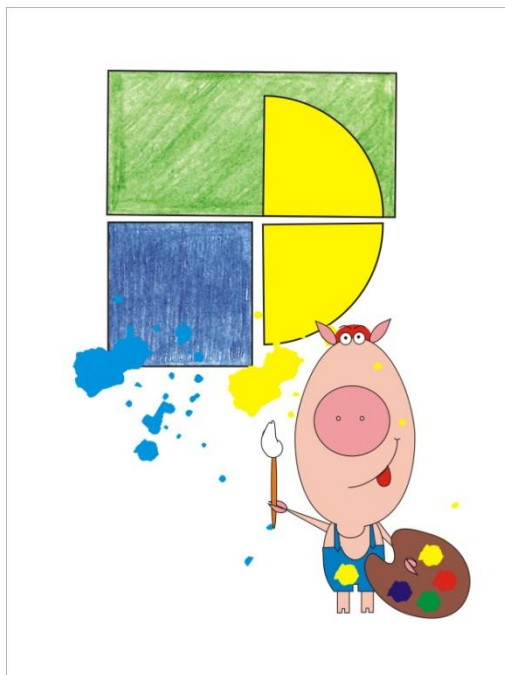

Návrh č. 4

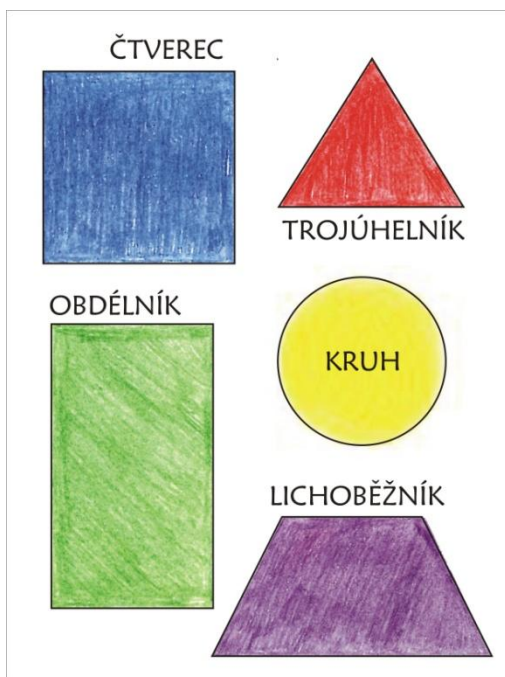

Návrh č. 5

Obr. příloha III – Hotové leporelo

MŮŽEŠ BÝT UMĚLEC JAKO
PIET MONDRIAN

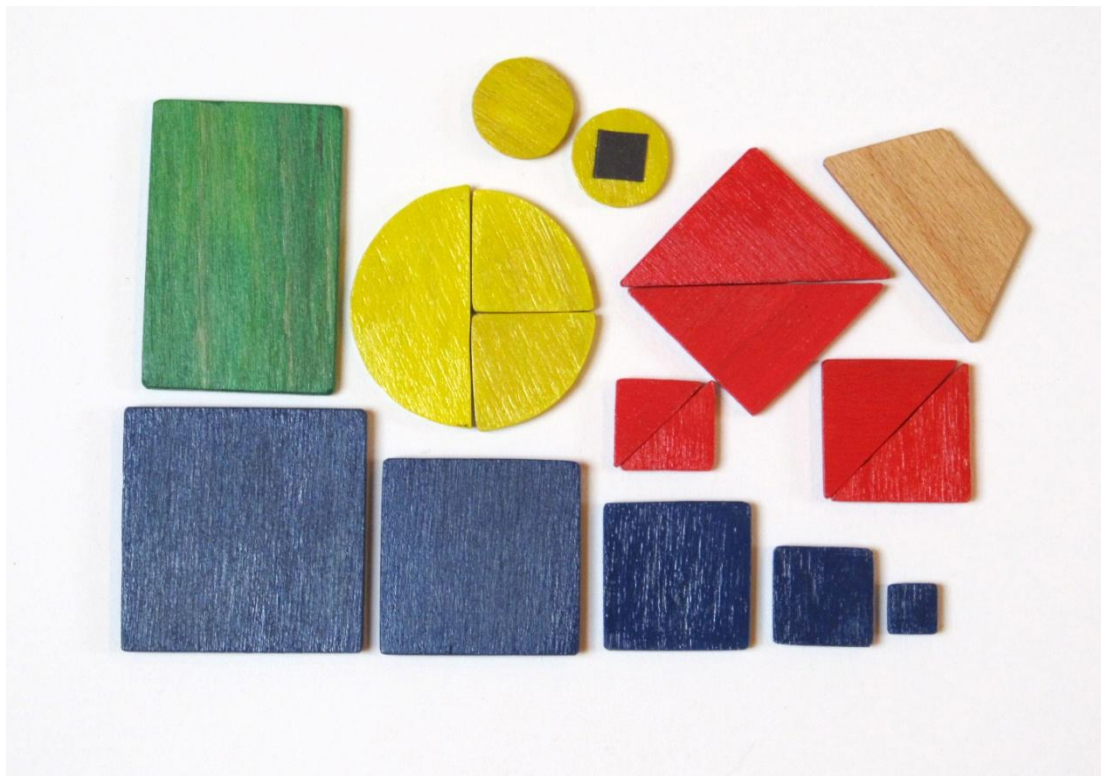

CHYBÍ TI TVAR? VYROB SI SVŮJ

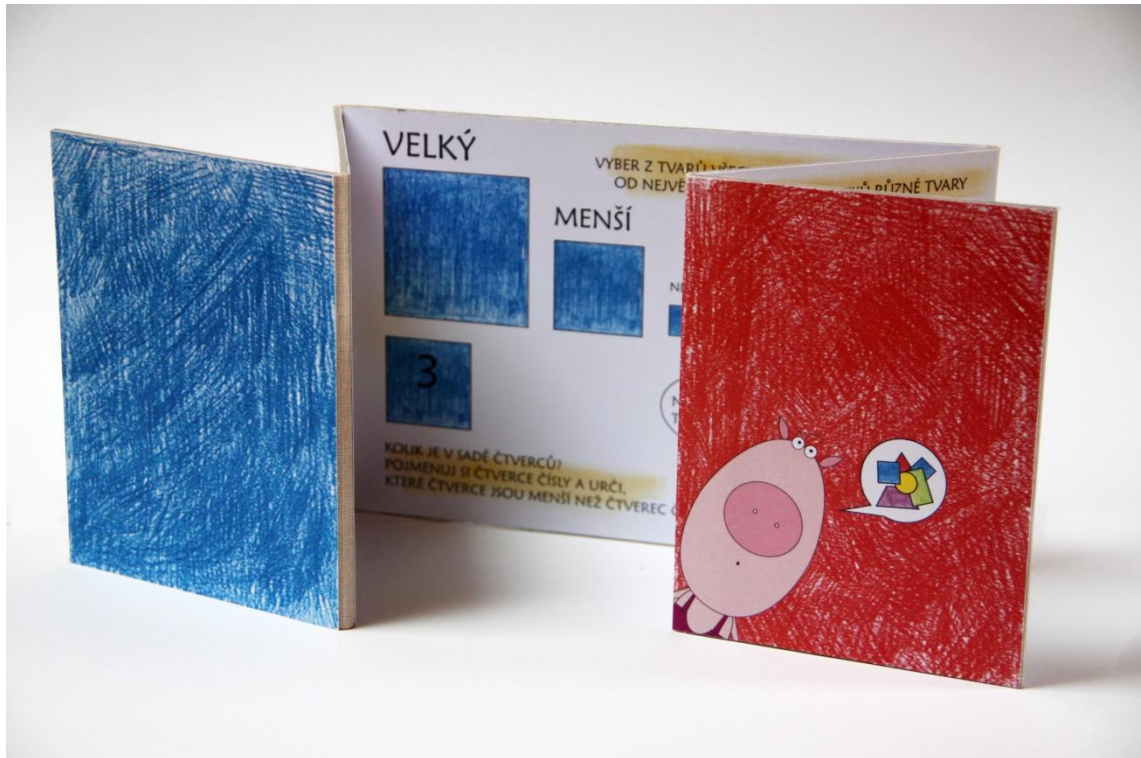
VYSTŘIHNĚ HO
Z TVRDÉHO PAPIRU
A NALEP NA MAGNET

	<p>ČTVEREC</p> <p>TROJÚHELNÍK</p> <p>OBDELNÍK</p> <p>KRUH</p> <p>LICHOBĚŽNÍK</p>	<p>VELKÝ</p> <p>MENŠÍ</p> <p>NEJMENŠÍ</p> <p>3</p> <p>KOLIK JE V SADĚ ČTVERCŮ? POJMENUJ SI ČTVERCE ČÍSLY A LÍČÍ, KTERÉ ČTVERCE JSOU MENŠÍ NEŽ ČTVEREC Č. 3</p> <p>VYBER Z TVARŮ VŠECHNY ČTVERCE A SESTAV JE OD NEJVĚTŠÍHO PO NEJMENŠÍ A NAČPÁK</p> <p>?</p> <p>NEBOJ, TO SE NAUČÍME</p>		
--	--	---	--	--

<p>TO JSEM JÁ!</p> <p>CHYBÍ TI TVAR? VYROB SI SVŮJ</p> <p>VYSTRHNI HO Z TVRDÉHO PAPIRU A NALEP NA MAGNET</p>	<p>SESTAV Z MAGNETKŮ RŮZNÉ TVARY</p> <p>POZNÁŠ Z JAKÝCH GEOMETRICKÝCH TVARŮ JSOU SLOŽENY? CO VYMYSLÍŠ TY?</p>		<p>MUŽEŠ BÝT UMĚLEC JAKO PIET MONDRIAN</p>	
--	---	--	--	--

12.1 Zdroje obrazových příloh

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA I

Obr. příloha I

- 1) **Obr.1** – *Kouzelné školy: Montessori* [online]. [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <<http://www.kouzelneskoly.cz/zs/?id=67-montessori>>
- 2) **Obr. 2** – *Montessori pedagogika v ČR: Kdo byla Marie Montessori*. [online]. Společnost Montessori, o.s., 1999 - 2013 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <<http://www.montessoricr.cz/maria-montessori/>>

Obr. příloha II

- 3) **Obr. 3, 4, 5** – *Centrum Edukacji Montessori: Dr Maria Montessori* [online]. c2009 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <<http://www.montessori-warszawa.pl/index.php/86.html>>

Obr. příloha III

- 4) **Obr. 6** – *ZŠ – Sofie Říčany: Montessori pomůcky v galerii MOMA v New Yorku*. [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <<http://www.zs-sofie.cz/2012/12/montessori-pomucky-v-galerie-new-yorskeho-muzea-moderniho-umeni/>>
- 5) **Obr. 7** – *Montessori ČB: Viva Bambini*. [online]. c2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <<http://www.montessoricb.cz/fotogalerie-skola/>>
- 6) **Obr. 8** – *Montessori Kolín: Mateřská škola Montessori Kolín*. [online]. 2012 [cit. 2014-04-25]. Dostupný z: <http://montessori-kolin.blogspot.cz/2012_11_01_archive.html>
- 7) **Obr. 9** – *Lyssaci: Montessori smyslová výchova*. [online]. c2011 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <<http://lyssaci.webnode.cz/montessori/smyslova-vychova/>>
- 8) **Obr. 10** – *MONTESORI SHOP: Montessori pomůcky pro každého*. [online]. [b.r.] [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <<http://www.monte-shop.cz/monte/eshop/2-1-Smyslova-vychova/2-2-2-uroven/5/18-Konstruckni-trojuhelniky>>

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA II – PRAKTICKÁ ČÁST LEPORELO

Obr. příloha I, II, III – vlastní tvorba